

Nina Saari ja Johanna Simsiö

Sinun lapsesi päivä on joka päivä

Lasten osallisuus varhaiskasvatuksen arjessa vanhemmille suunnatusta näkökulmasta

Opinnäytetyö

Kevät 2021

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi AMK

Tekijä: Nina Saari ja Johanna Simsiö

Työn nimi: Sinun lapsesi päivä on joka päivä: Lasten osallisuus varhaiskasvatuksen arjessa vanhemmille suunnatusta näkökulmasta

Ohjaaja: Virpi Nikkola, lehtori

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 65

Liitteiden lukumäärä: 3

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten vanhemmat ymmärtävät lastensa osallisuuden varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena oli tarkastella vanhempien näkemyksiä lasten osallisuuden tarkoituksesta ja tavoitteista. Lisäksi haluttiin muodostaa käsitys siitä, ovatko vanhemmat keskustelleet osallisuudesta kasvattajien kanssa ja kuinka kiinnostuneita he aiheesta ovat. Teoriaosa käsittelee monipuolisesti lasten osallisuutta, sen keskeisiä käsitteitä sekä vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön pohjalta tehtiin videotuotos lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa. Sen tavoitteena on lisätä vanhempien tietoisuutta osallisuudesta.

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Ähtärin varhaiskasvatus. Tutkimus toteutettiin tammikuussa 2021 laadullisena ja määrällisenä tutkimuksena Webropol-verkkokyselynä, ja se kohdennettiin kaikille Ähtärin varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmille. Kysely oli auki kaksi viikkoa ajalla 18.1–31.1.2021. Kysely lähetettiin noin 120 perheelle Päikky-sovelluksen kautta, ja vastaajia saatiin 46. Tutkimusta ohjasivat kolme tutkimuskysymystä, jotka olivat: Mitä vanhemmat tietävät lasten osallisuuden tarkoituksesta varhaiskasvatuksessa? Kuinka kattava käsitys vanhemmilla on osallisuuden tavoitteista? Kiinnostaako lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa vanhempia? Tutkimustulokset käsiteltiin teoriaohjaavan sisällön analyysin menetelmin sisältöä eritellen, teemoitellen ja vastauksia tiivistäen.

Tutkimustulokset vastasivat hyvin asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tulokset osoittivat, että vanhempien tietoisuus osallisuudesta oli melko pintapuolista ja liittyi lähinnä lasten mielipiteiden huomioimiseen sekä kuulluksi tulemiseen. Tämä tuli esille kysyttäessä osallisuuden tarkoituksesta ja tavoitteista. Tietoisuus osallisuudesta ei tutkimuksen mukaan lisääntynyt, vaikka asiakkuuden kestot varhaiskasvatuksessa olisivat olleet usean vuoden mittaisia. Tulosten mukaan yli puolet joko ei muistanut tai ei ollut keskustellut osallisuudesta kasvattajien kanssa. Vanhemmat osoittivat kuitenkin olevansa kiinnostuneita saamaan lisää tietoa osallisuudesta, joka on merkityksellinen tieto varhaiskasvatustyksiköille.

Asiasanat: varhaiskasvatus, lapsen osallisuus, kasvatusyhteistyö, vanhemmat

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: SeAMK School of Health Care and Social Work

Degree programme: Bachelor of Social Services

Author/s: Nina Saari and Johanna Simsiö

Title of thesis: 'Your child's day is every day': Children's Participation in Everyday Life of Early Childhood Education from a perspective for parents

Supervisor: Virpi Nikkola, Senior Lecturer

Year: 2021

Number of pages: 65

Number of appendices: 3

The purpose of this thesis was to find out how parents understand the participation of their children in early childhood education. The aim was to look at parents' views on the purpose and goals of children's participation. In addition, there was a target to form an idea of whether parents have discussed inclusion with educators and how interested they are in the topic. The theoretical part deals comprehensively with the participation of children, its key concepts, and the involvement of parents in early childhood education. Based on this thesis, we made a video production on children's participation in early childhood education. It aims to increase parental awareness of inclusion.

The partner of the thesis was Ähtäri early childhood education. The study was conducted in January 2021 as a qualitative and quantitative study as a Webropol online survey and was targeted at all parents of children in early childhood education in Ähtäri. The survey was open for two weeks from 18 January to 31 January 2021. The questionnaire was sent to about 120 families through the Päikky application, and 46 respondents were received. The study was guided by three research questions, which were: What do parents know about the purpose of children's participation in early childhood education? How comprehensive is the parents' understanding of the goals of inclusion? Are parents interested in the involvement of children in early childhood education? The results of the research were processed by the methods of theory-driven content analysis, differentiating the content, thematizing them and summarizing the answers.

The survey results responded well to the research questions posed. The results showed that parents' awareness of inclusion was rather superficial and was mainly related to taking children's opinions into account and being heard. This became apparent when asked about the purpose and objectives of participation. According to the study, awareness of participation did not increase, even if the duration of the customer relationship in early childhood education had been several years. The results showed that more than half either did not remember or had not discussed involvement with educators. However, parents indicated an interest in learning more about participation, which is relevant information for early childhood education units.

Keywords: early childhood education, child participation, educational cooperation, parents

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuvioluettelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	9
2.1 Laadukas varhaiskasvatus.....	9
2.2 Lasten osallisuuden määritelmä ja tavoitteet.....	11
2.3 Kasvattaja osallisuuden edistäjänä.....	13
2.4 Osallisuutta koskevat lait ja sopimukset varhaiskasvatuksessa.....	15
2.5 Lasten osallisuus osana varhaiskasvatussuunnitelmaa.....	17
2.6 Osallisuuden mallit.....	18
2.6.1 Shierin osallisuuden tasomalli.....	18
2.6.2 Turjan moniulotteisuusmalli lasten osallisuudesta.....	19
3 OSALLISUUDEN KESKEISET KÄSITTEET VARHAISKASVATUKSESSA.....	22
3.1 Osallisuuden pedagogiikka.....	22
3.2 Pedagogisen toiminnan suunnittelu.....	23
3.2.1 Pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa.....	24
3.2.2 Lapsen toimijuus.....	25
3.2.3 Lapsilähtöisyys varhaiskasvatuksessa.....	26
4 VANHEMPIEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	28
4.1 Kasvatusyhteistyön perusta.....	28
4.2 Vanhemmat osallisiksi varhaiskasvatuksessa.....	29
5 TUTKIMUSPROSESSI.....	31
5.1 Tutkimuskysymykset.....	31
5.2 Tutkimuksen yhteistyötaho ja kohderyhmä.....	31
5.3 Tutkimuksen vaiheet.....	32
5.4 Tutkimusmenetelmät.....	33
5.5 Kysely aineistonkeruumenetelmänä.....	34

5.6 Webropol-kysely tässä tutkimuksessa	35
5.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	37
5.8 Aineiston analysointi ja hyödyntäminen	39
5.9 Videon tekeminen	40
5.10 Kyselyn vastaajat	42
5.11 Asiakkuudet varhaiskasvatuksessa.....	43
6 TUTKIMUSTULOKSET	45
6.1 Vanhempien tietoisuus lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa.....	45
6.2 Lasten osallisuuden tavoitteet vanhempien näkökulmasta	46
6.3 Vanhempien näkemys osallisuuden toteutumisesta.....	48
6.4 Vanhempien kiinnostus osallisuutta kohtaan	49
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	51
8 POHDINTA	54
LÄHTEET	59
LIITTEET	65

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Harry Shierin osallisuuden tasomalli	18
Kuvio 2. Lasten osallisuuden moniulotteisuus	20
Kuvio 3. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys	23
Kuvio 4. Vastaajien ikäjakauma. (N=46).	43
Kuvio 5. Vastaajien asiakkuusvuodet varhaiskasvatuksessa. (N=46).	44
Kuvio 6. Vanhempien käsitykset omasta osallisuustietämyksestään. (N=46).	45

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on vanhempien tietoisuus lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa. Yhteistyötahonamme toimi Ähtärin varhaiskasvatus. Halusimme tutkimuksemme avulla selvittää, miten Ähtärin varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmat ymmärtävät osallisuuden tarkoituksen ja kuinka kiinnostuneita he aiheesta ovat. Roos (2016, 54) mainitsee, että nykypäivänä kasvatuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on lapsen osallisuuden vahvistaminen. Hänen mukaansa lapsi on kompetentti ja aktiivinen toimija, jolla on oikeus vaikuttaa omaan elämänsä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 9) todetaan, että varhaiskasvatusturva turvaa varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle oikeuden saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Työmme teoriaosuudessa käsittelemme osallisuutta monipuolisesti. Osallisuuden määritelmien lisäksi perehdymme esimerkiksi kasvattajien rooliin osallisuuden toteutumisessa, vanhempien osallisuuteen sekä tuomme esille osallisuuden keskeiset käsitteet. Tutkimusta varten toteutimme sähköisen Webropol-kyselyn, josta saatuja tuloksia esittelemme työn lopussa.

Työn idea pohjautuu omiin kokemuksiin sekä vanhempina että varhaiskasvattajana siitä, kuinka suppea käsitys vanhemmilla on lasten osallisuuden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. Tämän vuoksi aihe koettiin tärkeäksi ja tarpeelliseksi. Usein vanhempien käsitys varhaiskasvatuksesta on, että sen tarkoitus on olla ensisijaisesti vain hoitoa ja huolenpitoa. Työmme tavoitteena on tuoda vanhemmille tietoa siitä, mitä muuta varhaiskasvatus on ja mitä osallisuudella tavoitellaan. Vaikka kasvattajilla on selkeä käsitys osallisuuden ja varhaiskasvatuksen pedagogiikan sisällöistä, monilla vanhemmilla ei välttämättä ole minkäänlaista käsitystä siitä, mitä nämä termit edes tarkoittavat.

Osallisuusaihetta on tutkittu paljon, mutta tutkimusta, jonka tarkoituksena on lisätä vanhempien tietoisuutta osallisuudesta ei löytynyt. Yhteistyötahollemme Ähtärin varhaiskasvatukseen ei ollut aikaisemmin tehty osallisuuteen liittyvää tutkimusta, joten näiden huomioiden pohjalta aiheemme oli hyvin perusteltu ja tärkeä. Lasten osallisuutta ovat aiemmin tutkineet mm. Auvinen, Malmi ja Markku (2019) opinnäytetyössään, jossa he selvittivät 3–5-vuotiaiden lasten osallisuuden toteutumista.

Myös Storgård (2019) on tutkinut lasten osallisuutta opinnäytetyössään, jonka tavoitteena oli lasten osallisuuden vahvistaminen.

Tutkimukseemme liittyy myös videoproduktio, joka on suunnattu varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille sekä kaikille aiheesta kiinnostuneille. Video löytyy YouTubesta nimellä ”Sinun lapsesi päivä on joka päivä – lasten osallisuus varhaiskasvatuksen arjessa” (Saari & Simsiö 2021) ja se on vapaasti varhaiskasvatusyksiköiden käytettävissä. Tarkoitus on, että linkki jaetaan Ähtärin varhaiskasvatuksen internetsivuille ja sitä voidaan näyttää esimerkiksi vanhempainilloissa. Video tuottaa kattavan kuvan lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa, mikä tukee luottamuksellisen ja tasavertaisen kasvatusyhteistyön rakentumista. Ajatuksena on myös, että vanhempien tietoisuutta lisäämällä saadaan heidät ymmärtämään, kuinka hienoa työtä varhaiskasvattajat tekevät lasten hyväksi. Toisaalta se tuo osallisuuden merkitystä näkyväksi myös kasvattajille ja vahvistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista. Suomen vanhempainliitto (2018) painottaa kasvattajien ja vanhempien arvostavan kohtaamisen luovan hyvän yhteistyön perustan ja pitää tärkeänä sitä, että lapsen elämän tärkeät aikuiset tutustuvat sekä jakavat lapseen liittyvää tietoa toisilleen päivittäin. Sen mukaan aito kuuleminen ja aktiivinen kuulumisten vaihto luovat luottamuksellista yhteistyösuhdetta, jossa lapseen liittyvät, vaikeatkin aiheet on helpompi ottaa esille.

2 LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

2.1 Laadukas varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuslaki (L 540/2018) määrittää raamit sekä kunnallisen että yksityisen varhaiskasvatuksen järjestämiselle. Lain toinen pykälä määrittelee varhaiskasvatuksen olevan pedagogiikan painottama kokonaisuus, joka sisältää suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon. Varhaiskasvatuslain 4 § määrittää, että kaikessa varhaiskasvatustoiminnassa on aina ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Laissa säädetään varhaiskasvatuksen tavoitteet (3 §), määrätään kunnille velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta (5 §) sekä monialaista yhteistyötä ja kehittämistä (7 §). Lisäksi laki määrää varhaiskasvatuksen kielestä, kestosta, ympäristöstä sekä ravinnosta (8–11 §). Myös henkilöstön määrästä ja kelpoisuudesta on olemassa säädökset lain kuudennessa ja seitsemännessä luvussa. Laadukkaan varhaiskasvatuksen järjestäminen on näin ollen jo laissa määriteltyä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on valtakunnallinen määräys, jonka on antanut Opetushallitus varhaiskasvatuslain perusteella, ja sen mukaan laaditaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Valtakunnallinen laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen edistäminen on varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä. Sen tarkoitus on lisäksi varhaiskasvatuksen järjestämisen, toteuttamisen ja kehittämisen tukeminen sekä ohjaus. Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua ja se kuuluu olennaisesti suomalaiseen koulutusjärjestelmään. Yhdenvertaisten edellytysten luominen lasten kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiselle on lähtökohtana varhaiskasvatuksen valtakunnalliselle ohjaukselle. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuuteen kuuluu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lisäksi paikalliset suunnitelmat sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7.)

Suomessa varhaiskasvatuksen ydin koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Lähtökohtana on, että näitä kolmea ei eroteta toisistaan, vaan päivän jokainen hetki antaa lapselle mahdollisuuden oppimiseen. (Roos 2016, 52.) Repo ym.

(2019,16) esittävät varhaiskasvatuksen tarkoittavan opetuksen, kasvatuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, joka on suunnitelmallista ja tavoitteellista, ja jossa painottuu pedagogiikka. Ahosen (2017, 176) mukaan nykyään laadukkaan varhaiskasvatuksen lähtökohtana pidetään lasten osallisuutta. Karilan (2016, 27) mukaan vuorovaikutusta aikuisten ja lasten välillä pidetään useiden tutkimusten mukaan keskeisenä asiana laadukkaassa varhaiskasvatuksessa. Repo ym. (2019, 16) toteavat varhaiskasvatuksen laadun olevan merkittävä päätöksentekoon vaikuttava tekijä vanhempien pohtiessa varhaiskasvatuksen ratkaisuja lapsensa kohdalla. He myös mainitsevat, että vuonna 2018 suomalaisista 2-vuotiaista 62,5 %, 3-vuotiaista 77,4 % ja 5-vuotiaista 85,5 % osallistui varhaiskasvatukseen EU:n tavoitteen ollessa 95 %.

Leskisenojan (2019, 29) mukaan laadukkaasta varhaiskasvatuksesta saadaan suuri säästö yhteiskunnalle ja pitkäaikainen hyöty lapselle. Hän täsmentää lasten hyvinvoinnin, tasa-arvoisen kehityksen sekä motivaation ja oppimisen ilon perustan kehittyvän juuri varhaiskasvatusvuosina. Varhaiskasvatuksen ollessa riittävän laadukasta, sen myönteiset vaikutukset voivat toteutua. Laadukkaan varhaiskasvatuksen on todettu vaikuttavan myönteisesti lapsen kognitiiviseen ja sosiaaliseen kehitykseen, ja sen on havaittu hyödyttävän pitkällä aikavälillä erityisesti heikommista sosioekonomisista taustoista tulevia lapsia. Koska nykytiedon valossa vain laadukas varhaiskasvatus vaikuttaa lapsen kehitykseen, ovat arjen toiminnot ja se, miten varhaiskasvatus tukee ja ohjaa toimintaa, erittäin merkityksellisiä. (Repo ym. 2019, 17.)

Revon ym. (2019, 19) mukaan laadukkaan varhaiskasvatuksen arvioinnin perusteina ovat rakenteellisista seikoista mm. lainsäädäntö, riittävä ja saavutettava varhaiskasvatus, opetussuunnitelma, henkilöstön osaaminen ja sen kehittäminen, kasvatusyhteistyö vanhempien kanssa, henkilöstörakenne, resurssit, työaikarakenteet, lapsiryhmän rakenne ja koko sekä oppimisympäristöt. Prosessitekijöistä he mainitsevat merkityksellisinä mm. vuorovaikutuksen lasten ja kasvattajien välillä, pedagogisen toiminnan suunnittelun, toteutuksen, arvioinnin, dokumentoinnin ja kehittämisen, vertaisvuorovaikutuksen, ilmapiirin, monialaisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen kasvattajien ja huoltajien välillä.

2.2 Lasten osallisuuden määritelmä ja tavoitteet

Opetushallitus ([viitattu 18.2.2021]) kiteyttää varhaiskasvatuksen osallisuuden tarkoittavan sitä, että lapset ovat ryhmänsä jäseniä ja aktiivisia toimijoita, joiden ajatukset kuullaan ja mielipiteet huomioidaan. Opetushallituksen mukaan lapsilla on oikeus tulla hyväksytyksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä mahdollisuus vaikuttaa päätöksiin, jotka liittyvät heidän omaan elämäänsä. Lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja voidaan varhaiskasvatuksessa vahvistaa arvostavan kohtaamisen, lasten ajatusten kuuntelemisen ja aloitteisiin vastaamisen kautta. Henkilöstö ja lapset yhdessä suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa. Sitä kautta lasten vuorovaikutustaidot kehittyvät ja he ymmärtävät yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkityksen. Henkilöstön tehtävänä on huolehtia, että osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet toteutuvat jokaisen lapsen osalta. Lasten käsitys itsestään kehittyy osallistumisen ja vaikuttamisen myötä ja lisäksi ne kehittävät heidän itseluottamustaan ja sosiaalisia taitoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 27.) Roosin (2016, 55–56) mukaan vuorovaikutus on osallisuuden perusta, ja jotta se voi toteutua laadukkaana, on ilmapiirin oltava kaikilla yhteisön osaluilla vuorovaikutukseen kannustava, ja aikuisella on oltava päävastuu vuorovaikutuksesta, koska lapset vielä harjoittelevat omia taitojaan. Osallisuuden ja vuorovaikutuksen yhteys näkyy myös Kähkösen (2018) tekemässä haastattelussa, jossa varhaiskasvatuksen erityisopettaja Riitta Kovalainen määrittelee erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten osallisuuden näyttäytymistä. Hänen mukaansa osallisuus näkyy juuri vuorovaikutustaitojen kehittymisenä ja ystävystymisenä toisten lasten kanssa. Ghirotto ja Mazzoni (2013, 300) korostavat, että osallisuus oli yksi ydinperiaatteista, josta keskusteleminen johti lasten oikeuksien yleissopimuksen rakentamiseen. Heidän mukaansa osallistumista kutsutaan nykyään useimmissa kulttuuri- ja tiedekeskusteluissa yleissopimuksen rakenteen perustaksi.

Leskisenojan (2019, 150) mukaan vahvistamalla lapsen aitoa osallisuutta, lisätään aikuisen ja lapsen kiireetöntä yhdessäoloa sekä lapsen ajatusten arvostamista ja niiden kuuntelua. Hänen mukaansa osallisuus lisää myös lapsen kykyihin uskomista ja heidän erityisyytensä vaalimista. Roos (2016, 56) mainitsee ensiarvoisen tärkeäksi seikaksi sen, että lapsi kokee tulleen kuulluksi ja hyväksytyksi, ja että lapsi voi kokea aidon osallisuuden vain silloin, kun aikuiset tavoittavat hänen näkökul-

mansa asioihin. Kettusen (2017) mukaan Turja määrittelee osallisuuden pyrkimykseksi yhdenvertaisuuden. Hänen mukaansa jokaiselle lapselle tulisi löytää sopiva tapa kuulluksi tulemiseen ja erilaisissa pienryhmissä toimimiseen, lapsen ikä ja kehitystaso sekä osallisuuden vapaaehtoisuus huomioiden. Roosin (2016, 54) mukaan osallisuuden tavoitteena on kasvattaa lapset olemaan aktiivisia, ajattelevia, itsensä näköisiä ja itseensä luottavia sekä toiset huomioivia yksilöitä, ja tähän päästään harjoittelemalla vastuun ottamista ja kantamista.

Omista ideoista ja suunnitelmista luopuminen ja tilan tekeminen lasten näkemyksille ja aloitteille on kasvattajalta vaadittava taito ja lähtökohta osallisuuden toteutumiseksi. Osallisuus ei myöskään ole asia, jota toteutetaan ennalta suunnitelluissa toimintatuokioissa, vaan se kulkee mukana kaikessa tekemisessä päivän aikana. (Leskisenoja 2019, 151–152.) Myös Sturges (2015, 17) mainitsee YK:n (1989) määrittelevän tärkeäksi ottaa lapset mukaan päätöksentekoon silloin, kun aikuisten tekemät päätökset vaikuttavat heihin. Aikuisen tehtävänä on Roosin (2016, 54) mukaan tukea lasta harjoittelussa ja pitää huolta siitä, että harjoittelulle on mahdollisuuksia lapsen ikä- ja valmiustasoon nähden. Konkreettisia lasten osallisuuden mahdollistavia käytäntöjä on Revon ym. (2018, 107) mukaan esimerkiksi lasten kokoukset, yhdessä laaditut yhteiset säännöt, äänestykset ja vaihtoehtojen tarjoaminen. Turja (2017, 49) korostaa, että lasten ja aikuisten luottamus itseensä ja yhteisön muihin ihmisiin on osallisuuden mahdollistumisen edellytyksenä. Hän täsmentää, että usein lapset tarvitsevat itsensä ilmaisuun ja toimintaan mukaan tulemiseen ensin turvallisuudentunnetta ja rohkaistumista.

Osallistavassa toiminnassa ei ole missään nimessä päämääränä tehdä lapsista pieniä aikuisia, vaan on tärkeää arvostaa lapsuutta ja huomioida lasten erilaiset tavat osallistua ja löytää lapsille luontaiset tavat osallisuuden saavuttamiseksi. Päätösvaltaa ja liian suurta vastuuta ei tule siirtää lapsille, vaan toiminnan kasvatuksellinen vastuu on aina kasvattajalla. On aikuisen vastuulla arvioida, millaiseen vastuunkantoon lapsella on edellytyksiä. Kuitenkin, jos lapselle annetaan kehitystason mukaista vastuuta jo pienestä pitäen, hänellä on paremmat edellytykset osallistumiseen ja vaikuttamiseen vanhempanakin. (Piironen 2007, 6.) Tätä näkemystä tukee myös Revon ym. (2018, 107) tutkimustulokset, joista selvisi, että kasvattajat näkevät osallisuuden koko ryhmän jäsenten keskinäisenä keskusteluna. Tutkimuksessa korostui

myös kaikkien näkemysten huomioiminen sekä niiden pohjalta käyty, lopputulokseltaan kaikkia tyydyttävä neuvottelu sen sijaan, että osallisuus olisi yksittäisten lasten toiveiden täyttämistä. Myös Turja (2011, 30) tukee tätä näkemystä, sillä hänen mukaansa lasten kuuleminen on enemmänkin kaikkien ryhmän jäsenten näkökulmien yhdessä kuuntelemista ja huomioimista, vaikka ne eroisivatkin toisistaan. Hän tiivistää, että tarkoituksena on yhteisellä neuvottelulla päästä kaikkia tyydyttävään ratkaisuun.

Osallisuudella annetaan myös lapselle mahdollisuus oppia yrityksen ja erehdyksen kautta. Kun lapsi saa oikeuden päättää, hän oppii samalla myös vastuuta omista päätöksistään. Ilman kurahousuja jää pihalla vesilammikkoleikit toteutumatta, ja liian pieni annos ruokaa aiheuttaa näläntunteen ennen seuraavaa ruokaa. Tämä päätöksenteon antaminen lapselle vaatii kasvattajalta rohkeutta poiketa perinteisistä säännöistä, jotka ovat jo ikuisuuden ohjanneet perushoitotilanteita, ja jotka ovat pohjimmiltaan hyvää tarkoittavia, mutta loppujen lopuksi rajoittavat lasten toimintaa turhan takia. (Leskisenoja 2019, 153.) Myös Kettunen (2017) tuo esille Turjan ajatuksia siitä, että osallisuustoiminta aiheuttaa aikuisessa epävarmuutta, koska lopputulos ei ole ennalta tiedossa, kun toimintatavat mietitään yhdessä lasten kanssa.

Leskisenojan (2019, 154) mukaan osallisuuden toteutuminen aiheuttaa lapselle monia positiivisia tunteita, kuten kokemuksen siitä, että hänen mielipiteensä merkitsevät, hän tuntee itsensä hyväksytyksi, kokee yhteenkuuluvuuden tunnetta, sekä ylpeyttä omasta osaamisestaan. Syrjämäen (2015, 22–23) määrittelyssä osallisuuden keskiössä on lapsen oma kokemus vaikuttamisesta ja mukana olostaa. Hänen mukaansa lapsen toiminnalliset taidot mahdollistavat osallistumisen lapselle itselleen merkityksellisissä vuorovaikutustilanteissa ja toiminnassa, mitä hän pitää mielekkäänä.

2.3 Kasvattaja osallisuuden edistäjänä

Leskisenoja (2019, 9) kiteyttää lasten hyvinvoinnin lähtökohdaksi aikuisten hyvinvoinnin. Hän korostaa työntekijöitä kannattelevan voimavaran olevan yhteen hiileen puhaltava työyhteisö. Leskisenojan (2019, 24) näkemyksen mukaan pienten lasten sosiaalinen, emotionaalinen ja fyysinen hyvinvointi linkittyy voimakkaasti aikuisten

hyvinvointiin, joten on tärkeää vahvistaa koko yhteisön hyvinvointia. Aikuisten tulee hänen mielestään kukoistaa ensin, jotta lapsetkin voivat kukoistaa. Ghirotton ja Mazzonin (2013, 300) mukaan Italiassa Reggio Emilian vastasyntyneiden ja taaperoiden yksikössä tehdyssä tutkimuksessa todettiin, että aikuisten vallalla on positiivinen vaikutus lasten ideoihin. Hänen mukaansa sen sijaan, että se nähtäisiin esteenä osallisuudelle, se tulisi nähdä tärkeänä lähteenä lasten kehitykselle.

Kasvattajan keinot mahdollistaa osallisuus voidaan jakaa kahteen erilaiseen toimintaan, joita ovat lasta aktivoiva ja lasta huomioiva toiminta. Lasta aktivoivassa toiminnassa lapset otetaan mukaan sisällön ja toimintaympäristön suunnitteluun toiminnassa, jonka pääpiirteet kasvattaja määrittelee. Lapset osallistuvat toimintaan, jonka kasvattaja järjestää, ja ovat mukana arvioimassa toimintaa. Lasta huomioivassa toiminnassa lapset saavat osallistua tai olla osallistumatta toimintaan omien kykyjensä mukaisesti. Lasten ideat ja aloitteet huomioidaan, toiminta aikataulutetaan lasten tarpeiden pohjalta ja materiaalit sekä välineet toimintaan ovat lasten saatavilla. (Alholm 2014, 44.) Kun otetaan huomioon lasten luonnollinen haavoittuvuus, voisi aikuisen roolin helposti mieltää suojelijaksi, mutta tämän suojelun tulee tukea ja kehittää lapsen toimijuutta sen sijaan, että se vahvistaisi riippuvuuden tunnetta lapsen suhteessa aikuiseen. Näin ollen, vaikka lapsen riippuvuus aikuisesta on edellytys kehitykselle, on tärkeää, että siitä riippuvuussuhteesta päästään irti kehityksen edetessä. (Ghirotto & Mazzoni 2013, 301.)

Kataja (2014, 68–69) määrittelee osallisuuden sisältävän ajatuksen jatkuvasta yhdessä oppimisesta. Tämän vastakohtana voidaan hänen mielestään pitää tilannetta, jossa kasvattaja ottaa päätösvallan siitä, mitä taitoja lasten tulee oppia. Osallisuuden toimintakulttuurissa näkyy kasvattajan pyrkimys tarjota lapsille mahdollisuuksia, minkä edellytyksenä on lasten luonnollisten herkkyykskausien kunnioittaminen. Kasvattajien on hyvä pysähtyä pohtimaan, suunnitellaanko ryhmien tiukat päivärutiinit ja viikko-ohjelmat lapsia vai aikuisia varten. (Kataja 2014, 68–69). Keskeisiä haasteita suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on se, että varhaiskasvattajat kuulevat lapsen äänen ja vievät sen osaksi pedagogiikan suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Tulevan viikon tekemisistä päättämiset esimerkiksi lasten kokouksissa eivät yksinään riitä. Aikuisten herkkyyys kuunnella lasten ideoita ja erityisesti taito tarttua niihin spontaanisti antaa hyvän mahdollisuuden osallisuuden toteutumiseksi. Kasvattajien vastuulla on huomioida, ettei arki ole liian täyteen suunniteltua, vaan

siellä on tilaa myös lasten valinnoille, ajattelulle ja toiminnalle. (Nyt on pedagogiikan aika 2017, 23.) Kettusen (2017) mukaan Turja määrittelee osallisuustoiminnassa edellytykseksi kasvattajien kyvyn luopua etukäteissuunnitelmistaan sekä uusien toimintatapojen miettimisen lasten kanssa yhteisesti. Hänen mukaansa toisena perusedellytyksenä voidaan pitää sitä, että kasvattajat löytävät kommunikaatiotavan nuorimpien lasten sekä erilaisista kommunikaatiovaikeuksista kärsivien lasten kanssa. Apuna voi käyttää esimerkiksi kuvia.

2.4 Osallisuutta koskevat lait ja sopimukset varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa tulee noudattaa varhaiskasvatuslakia. Lain 3. pykälä määrittelee tavoitteet toiminnalle. Tämän työn kannalta erityisen huomioonotettavia ovat kohdat 8–10, joissa säädetään lapsen kasvattamisesta yhteiskunnan jäsenyyteen, osallisuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista, sekä kasvatusyhteistyöstä. Pykälässä 4 säädetään lapsen edun huomioimisesta. Varhaiskasvatuslain 20§ käsittelee osallistumista ja vaikuttamista. Sen mukaan lapsen mielipide ja toivomukset on huomioitava hänen ikänsä ja kehityksensä mukaisesti, kun suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan varhaiskasvatusta. Myös huoltajilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa, ja koko perheellä tulee säännöllisesti olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. (L 540/2018.)

Varhaiskasvatuslakiin perustuen Opetushallitus on määrännyt varhaiskasvatuksen perusteet, jota kaikkien varhaiskasvatuksen tarjoajien tulee toiminnassaan noudattaa. Lain pykälissä 21–23 säädetään varhaiskasvatussuunnitelmista, joita ovat valtakunnallinen, paikallinen ja lapsen yksilöllinen suunnitelma. Jokaisen kunnan tai yksikön on laadittava oma suunnitelmansa valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta ja sen täydentämiseksi, ja jokaiselle lapselle on laadittava oma suunnitelma lapsen hoidon, kasvatuksen ja opettamisen toteuttamiseksi ja se tulee tehdä yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa. (L 540/2018.)

Lapsen oikeuksiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan kuuluu itsensä ja mielipiteidensä ilmaisu. Lapsella täytyy olla mahdollisuus kertoa ajatuksistaan sekä tulla ymmärretyksi hänelle sopivilla ilmaisun muodoilla. Oikeuksiin kuuluvat myös hyvä opetus, kannustava palaute ja huolenpito. Lapsella on oikeus leikkiä ja oppia asioita sen kautta sekä iloita oppimisestaan asioista. Hänelle on annettava

mahdollisuus muodostaa käsitystä identiteetistään ja omasta itsestään sekä maailmasta hänen omista lähtökohdistaan. Yhteisöllisyys ja ryhmään kuuluminen, monipuolisen tiedon saaminen, tunteiden ja ristiriitojen käsittely sekä uusien asioiden opettelu ja kokeilu kuuluvat myös varhaiskasvatussuunnitelmassa listattuihin lasten oikeuksiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lasten kuulluksi tuleminen sekä mahdollisuus osallistua omaan elämään vaikuttaviin asioihin kuuluvat olennaisesti lasten oikeuksiin. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kunnioittaa näitä keskeisiä periaatteita demokratian toteutumiseksi. Varhaiskasvatuksessa kannustetaan lapsia oma-aloitteisuuteen ja tuetaan osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen edellyttää, että lapset luottavat omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa ja haluavat ottaa osaa yhteisön toimintaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 26.)

Lasten kuulemisen ja osallisuuden merkitys on viimeisinä vuosikymmeninä saanut korostuneemman aseman yhteiskunnassa. Varhaiskasvatusikäisten lasten osallistumisessa tärkeä lähtökohta on lapsen oikeuksien sopimus, erityisesti artiklat, jotka määrittävät oppimisen ja yhteisöllisen toiminnan periaatteita ja käytäntöjä. Keskeisinä mainitaan kuulluksi tuleminen, toimijuus ja osallisuus. Kaikki lasta koskevat päätökset ja toiminnot tulee tehdä lapsilähtöisesti, kunnioittaen lapsen ikätasoa ja kyvykkyyttä. (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017.)

Koivulan, Siippaisen ja Eerola-Pennasen (2017) mukaan lasten oikeuksien sopimus jaetaan kolmeen teemaan, joita ovat suojeleminen, osallistuminen ja vaikuttaminen. Sopimuksen keskeisin periaate on lapsen (kaikki alle 18-vuotiaat) etu. Muita keskeisiä periaatteita he listaavat olevan syrjimättömyys, oikeus elämään, oppimiseen ja kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen kunnioittaminen. Heidän mukaansa lapsen etu tulee huomioida kaikessa toiminnassa ja jokaisessa päätöksessä. He painottavat, että Suomessa oikeuksien toteutumista valvoo lapsiasiavaltuutettu.

2.5 Lasten osallisuus osana varhaiskasvatussuunnitelmaa

Varhaiskasvatusta on uudistettu viime vuosina Suomessa. Varhaiskasvatus oli ennen sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa, kunnes siirtyi opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen vuonna 2013. Uusi varhaiskasvatustilaki astui voimaan 2018, ja näiden uudistusten myötä varhaiskasvatus vakiinnutti asemansa suomalaisen kasvatustil- ja koulutusjärjestelmän ensimmäiseksi vaiheeksi. (Leskisenoja 2019, 29.) Repo ym. (2019, 20) täsmentävät opetushallituksen laativan varhaiskasvatuksen perusteet, ja varhaiskasvatuksen järjestäjän on noudatettava sitä laatiessaan paikallisen ja yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman.

Leskisenoja (2019, 29) selvittää, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on normipohjainen suunnitelma, jonka viimeisin päivitetty versio on astunut voimaan vuoden 2019 alussa. Repo ym. (2019, 3, 14) täsmentävät, että perusteiden on tarkoitus ohjata laadun kehittämistä varhaiskasvatuksessa, olla määräävänä asiakirjana varhaiskasvatuksen keskeisimmän sisällön toteuttamisessa sekä ohjata pedagogisen toiminnan toteuttamista varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018, 7) on koko Suomessa voimassa oleva määräys, jonka pohjalta varhaiskasvatusta toteutetaan ja laaditaan paikalliset ja yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan osallisuuden kautta kehitty lasten ymmärrys heidän oikeuksistaan, valintojensa seurauksista, yhteisöstä ja vastuusta. Sen mukaan myönteiset kokemukset kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta sekä sensitiivinen kohtaaminen vahvistavat lasten osallisuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 30.)

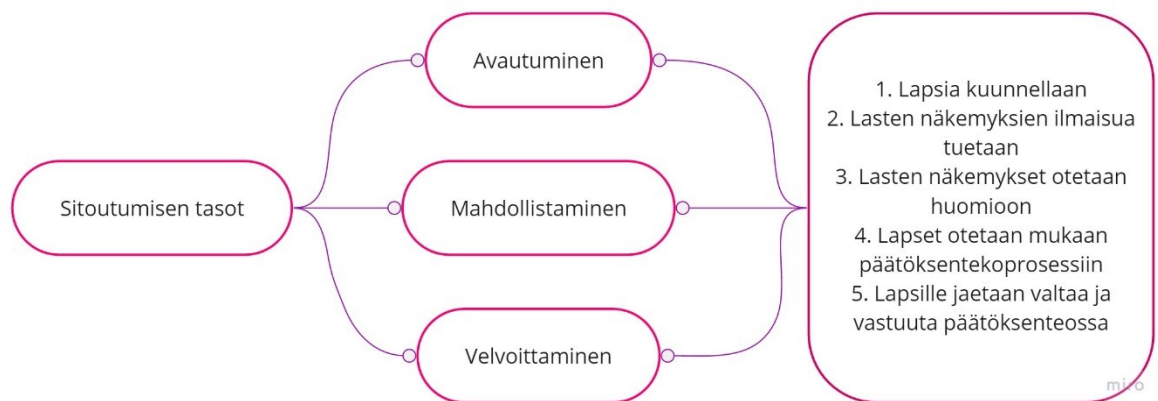
Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien on tarkoitus ohjata, tukea ja määritellä varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Lasten tarpeet sekä pedagogiset painotukset on huomioitava suunnitelmaa laadittaessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön, huoltajien ja lasten mahdollisuus osallistua varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen on varhaiskasvatuksen järjestäjien vastuulla. Lapsen etu ja tarpeet ovat lähtökohtana lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja suunnitteluprosessiin osallistuvat kasvattajien kanssa yhteistyössä huoltajat ja lapset. Pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä on otettava huomioon lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet. (Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet 2018, 8–10.)

2.6 Osallisuuden mallit

Osallisuuden toteutumista arvottamalla voidaan hahmottaa sitä, kuinka hyvin lasten osallisuus toteutuu lapsiryhmässä. Osallisuutta voidaan tarkastella monenlaisten mallien kautta, joista yhtenä esimerkkinä on Harry Shierin osallisuuden polku. Hänen mallinsa on yksi käytetyimpiä suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. (Leinonen, J. 2014, 21.) Turjan (2017, 47) mukaan lasten osallisuudelle tarjotaan päiväkodin arjessa monenlaisia spontaaneja tilaisuuksia, mutta myös tietoisesti järjestettyjä mahdollisuuksia. Osallisuus heijastuu hyvin monipuolisena toimintana. Toinen tunnettu malli lasten osallisuudesta on Turjan moniulotteisuusmalli, josta lisää kappaleessa 2.7.2.

2.6.1 Shierin osallisuuden tasomalli

Kuviossa 1 kuvataan, mitä tasoja Harry Shierin tasomalli sisältää. Tasoja on viisi, ja niistä jokaiseen liittyy kasvattajan sitoutumisen kolme tasoa, joita ovat avautuminen, mahdollistaminen ja velvoittaminen.

Kuvio 1. Harry Shierin osallisuuden tasomalli (mukaillen Shier 2001, 107).

Avautuminen tapahtuu, kun kasvattaja tekee henkilökohtaisen päätöksen toimia tietyllä tavalla. Mahdollistaminen tapahtuu silloin, kun tarpeet täytetään. Tämä voi vaatia resursseja, osaamista ja taitoja tai uusien toimintatapojen ja näkökulmien löytämistä, eikä siksi ole aina mahdollista ja sitoutuminen jää tällöin avautumisvaiheeseen. Viimeinen sitoutumisen vaihe eli velvoittaminen tapahtuu silloin, kun yhteisön kasvattajat sitoutuvat toimimaan uusien toimintatapojen mukaisesti, ja osallisuuden

toteuttamisesta tulee työyhteisössä sisään rakentunut tapa toimia. (Shier 2001, 110.)

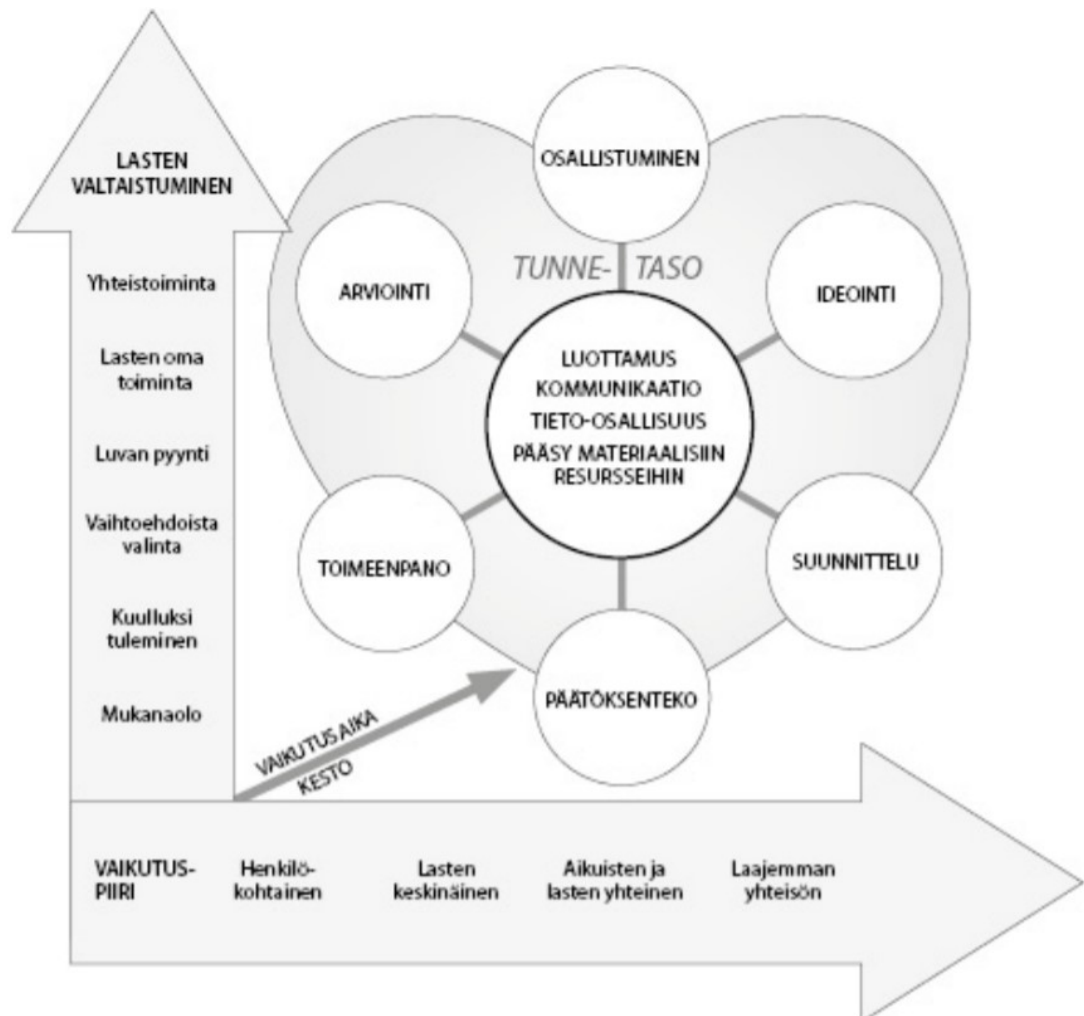
Näiden kaikkien kolmen kasvattajan sitoutumisen tason toteutuessa, on lasten osallisuuden mahdollista toteutua viidellä eri tasolla. Ensimmäisellä tasolla vastuullinen aikuinen aidosti kuuntelee, mitä lapsella on sanottavaa. Tämä taso vaatii vain sen, että lapsi tekee aloitteen ja hakeutuu vuorovaikutustilanteeseen kasvattajan kanssa, ja kasvattaja on valmis kuuntelemaan. Toinen taso vaatii sen, että kasvattaja luo lapselle tilanteita ja mahdollisuuksia ilmaista omia mielipiteitään ja tukee häntä siinä. Lasten mielipiteillä ei kuitenkaan ole mitään merkitystä, jos niitä ei oteta huomioon, ja siitä pääsemmekin kolmanteen osallisuuden tasoon. Kolmannella tasolla yhteisön kasvattajien tulee olla sitoutuneita auttamaan lapsia näkemystensä ilmaisussa ja ottaa näkemykset huomioon mahdollisuuksien mukaan. Jos lapsen mielipidettä ei ole mahdollista toteuttaa käytännössä, on tärkeää kertoa lapselle syyt siihen, miksi hänen ideaansa ei pystytä tuoda käytäntöön, ja tarvittaessa tukea lasta etsimään hänelle sopivia, vaihtoehtoisia tapoja edetä. (Shier 2001, 111–115.)

Neljännellä tasolla lapset otetaan mukaan päätöksentekoon yhdessä aikuisten kanssa. Esimerkkinä, jos lapsilta kysytään mielipiteitä, joiden mukaan aikuiset suunnittelevat toiminnan, ollaan tasolla kolme, mutta jos lapsilta kysytään mielipiteet, ja sitten aikuiset yhdessä lasten kanssa suunnittelevat ja toteuttavat toiminnan, ollaan tasolla neljä. Tällöin kasvatetaan lasten osallisuuden tunnetta, itsetuntoa, vastuullisuutta sekä empatiakykyä. Neljäs ja viides taso voi olla vaikeaa erottaa toisistaan, mutta viidennellä tasolla sukellaan vielä syvemmälle lasten osallisuudessa. Viidennellä tasolla valtaa ja vastuuta jaetaan lasten ja aikuisten kesken lasten ikätaso ja osaaminen huomioiden. Lapselle annetaan valtaa päätöksien teossa ja tuetaan lasta vastuun kantamisessa. Kasvattajien täytyy olla valmiita jakamaan heille kuuluvaa vastuuta lapsille, jotta viides taso voi toteutua. (Shier 2001, 111–115.)

2.6.2 Turjan moniulotteisuusmalli lasten osallisuudesta

Kuvio 2 esittelee Turjan (2017, 48) moniulotteisuuden mallin lasten osallisuudesta. Siinä on kuvattu erilaisia näkökulmia, joiden kautta käytännön varhaiskasvatustyössä voidaan tarkastella osallisuuden toteutumisen edellytyksiä sekä sen moni-

ulotteisuutta. Lasten osallisuuden perusedellytyksien tunnistaminen on ehtona niiden vahvistamiselle. Osallisuuteen perustuvan pedagogiikan kehittämässä ja arvioimisessa lasten toimintaprosessia ja osallisuuden tunnetta tulisi kyetä tarkastella jäsentyneesti. (Turja 2017, 48.)

Kuvio 2. Lasten osallisuuden moniulotteisuus (Turja 2017, 48).

Ensimmäinen ulottuvuus Turjan (2017, 51) määrittelyn mukaan on lasten valtaistumisen tai voimaantumisen aste, jossa näkökulmana on lasten ja aikuisten välinen valtasuhde. Mukanaolo, kuulluksi tuleminen sekä lasten luvan kysymiset on eroteltu alimmille askelmille. Luvanpyyntikulttuuriin pohjautuva osallisuus suosii aktiivisimpia lapsia eli sisältää lasten aloitteellisuutta, mutta lopullinen päätöksenteko jää kuitenkin aikuisille. Ulottuvuuteen liittyy lisäksi valmiista vaihtoehtoista valitseminen.

Tarjolla olevat valinnanmahdollisuudet ja lasten osallistuminen valittaviin kohteisiin määrittävät lasten valtaistumisen asteen. Turja (2017, 51) tuo esille myös Hartin (1992) osallisuuden tikapuumallin, joka kuvaa valtasuhteen vaihtelua sekä sen mukaan määräytyvää osallisuuden astetta. Hän kuvaa tikapuumallin avulla sitä, kuinka paljon lapset saavat tietoa toiminnasta ja ympäristöstä sekä kuinka paljon he saavat määrittellä omaa osallisuuttaan ja vaikuttaa toimintaan.

Toinen ulottuvuus on osallisuuden vaikutuspiiri. Siihen sisältyy kaikki se, johon osallistutaan tai vaikutetaan ja ketä tilanne tai toiminta koskettaa. Vaikutuspiiri lähtee henkilökohtaisista asioista ja etenee siitä suhteessa ympäröivään yhteisöön. Henkilökohtaisiin asioihin liittyvät vaikutusmahdollisuudet ovat lapsille helpoin tapa vaikuttaa. Siihen sisältyy esimerkiksi juoman ja ruuan määrän sekä leikkien valinnat. Aikuisien ja lasten yhteisiin asioihin liittyvässä neuvottelussa ja päätöksenteossa lapset pääsevät harvemmin osallisiksi. Tällaisia voivat olla toimintatilojen muokkaaminen, uusien lelujen hankinta tai pitkäkestoisten projektien suunnittelu. (Turja 2017, 52.)

Turja (2017, 52) esittelee viimeisenä ajallisen ulottuvuuden, joka kuvaa osallisuuden kestoa. Metsäretki on lyhytkestoista ja kertaluontoista toimintaa, jolloin lasten vaikutusmahdollisuudet paranevat. Ryhmän toimintaan liittyvien sääntöjen tai erilaisten projektien suunnitteluun lasten on vaikeampi päästä osallisiksi, koska ne ovat pitkäkestoisempia ja pysyviä asioita. Yksi keskeinen keino toiminnan keston ja vaikutusajan kasvattamiseen on dokumentointi. Se mahdollistaa jo toteutuneen toiminnan muistelemisen ja keskustelun lasten kanssa sekä jatkotoiminnan ideoinnin. (Turja 2017, 52.)

3 OSALLISUUDEN KESKEISET KÄSITTEET VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Osallisuuden pedagogiikka

Suomessa pedagogiikalla tarkoitetaan kasvatustiedettä eli kasvatuksen, opettamisen ja koulutuksen tutkimusta, kasvatus- ja opetusoppia. Sillä tarkoitetaan myös vaihtoehtoisia opetuksen suuntauksia (esim. steinerpedagogiikka), taitoa toimia erilaisilla kasvatus- ja opetusaloilla ja erilaisissa kasvuympäristöissä sekä koulutusjärjestelmä- ja koulutuspoliittisia ratkaisuja. Ajatellaan, että pedagogiikka pitää sisällään myös asetelman opettaja ja oppija. Varhaiskasvatuksessa pedagogiikka ja kasvatukseen käsitteinä ovat usein toistensa synonyymejä. Varhaiskasvatuksen pedagogiikassa korostuvat lapsen aktiivinen toimijuus ja kasvattajan sensitiivisyys. (Hännikäinen 2013, 33–34.) Roos (2016, 52) tiivistää pedagogiikan tarkoittavan yksinkertaisimmillaan kasvattajan ja kasvatettavan välistä suhdetta. Näiden lisäksi myös Turja (2018, 67) tuo esille myönteisiä puolia osallisuuden pedagogiikan näkökulmasta. Hänen mukaansa toiminnan pedagogisuus sekä lasten ja vanhempien osallisuus institutionaalisen varhaiskasvatuksen lähtökohtina korostuvat aikaisempaa selkeämmin. Siihen on hänen mukaansa ollut vaikuttamassa päivähoitolain muuttuminen varhaiskasvatuslaiksi ja sitä noudattaen uusittu opetussuunnitelmaohjaus.

Osallisuuden pedagogiikka toteutuu silloin, kun lapsille tarjotaan aidosti mahdollisuus omien mielipiteiden ja ajatusten ilmaisuun sekä vaikuttaa aktiivisesti omaan oppimiseensa. Tämä edellyttää, että lapset saavat osallistua myös päiväkodin arjen suunnittelemiseen. Osallisuuden pedagogiikan tarkoituksena ei kuitenkaan ole poisulkea aikuisen pedagogista asiantuntijuutta eikä kasvatustuuta. Se ei myöskään tarkoita täydellistä lasten toiveiden täyttämistä. Enemmänkin sen voidaan ajatella korostavan ideologiaa, jossa huomio kiinnitetään lasten aktiiviseen osallistumiseen oppimisen lähtökohtana. (Ahonen 2017, 176.) Myös Kataja (2014, 67) tuo esille, ettei osallisuus tarkoita lasten päätösvaltaa kaikissa asioissa eli äärimmäistä lapsilähtöisyyttä. Osallisuuteen käsitteenä liittyy hänen mukaansa läheisesti ajatus siitä, että lapsi on osa yhteisöä. Tätä näkemystä tukee myös Turja (2018, 69) kertomalla, että osallisuuteen perustuvassa pedagogiikassa lähtökohtana on tarjota lapsille tunne siitä, että he ovat osa yhteisöä, jossa he voivat tehdä valintoja sekä

ehdottaa omia ideoitaan. Aktiivisen osallistumisen ja omien ideoiden hyväksytyksi tulemisen kautta lapset voivat kokea pätevyyttä. Ryhmässä toteutuva pedagoginen toiminta koostuu sekä opetussuunnitelman mukaisista tavoitteista ja sisällöistä että lasten omista mielenkiinnon kohteista ja tavoitteista. Ne voivat vaihdella ryhmän jäsenten kesken. (Turja 2018, 69.)

3.2 Pedagogisen toiminnan suunnittelu

Olennainen osa varhaiskasvatuksen kokonaisuutta on Roosin (2016, 52) mukaan pedagoginen suunnittelu, arviointi ja kehittäminen. Ahosen (2017, 173–174) mukaan haastavien kasvatustilanteiden syntymistä voidaan merkittävästi vähentää ennakoinnilla, jossa tärkeää on panostaa suunnitteluun. Hän täsmentää, että toiminta on lapsille mielekästä silloin, kun heidän yksilölliset tarpeensa tunnustetaan ja tiedostetaan. Hän täsmentää vielä, että erityisesti sosiaalisemotionaalista tukea tarvitsevat hyötyvät ennakoinnista sen vuoksi, että siten toiminta rakentuu lasten sosiaalisemotionaalisia taitoja kannattelevaksi. Täten kasvattajat jo suunnitteluvaiheessa arvioivat, millä keinoin lapsia voidaan toiminnan aikana tukea riittävästi.

Kuvio 3. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 36).

Pedagogisen toiminnan ja sen toteuttamisen tulee varhaiskasvatuksessa olla kokonaisvaltaista ja sen tavoitteena kuvio 3:n mukaisesti on lasten laaja-alaisen osaamisen, hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Pedagogisessa toiminnassa yhdistyvät lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä suunnittelema toiminnan kokonaisuus, joka näkyy kasvatuksen, opetuksen ja hoidon osa-alueilla. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tarkentavat pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita. Toiminnan suunnittelussa lähtökohtana ovat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 36–37.) Pedagogisen toiminnan suunnittelu tulisi Heikan ym. (2014, 86) mukaan varhaiskasvatuksessa pohjautua lasten ja aikuisten yhteistyöhön. Hänen mukaansa siihen tulisi lisäksi sisältyä lasten oikeuksien sekä laadukaana varhaiskasvatuksen periaatteet. Havainnointi on Heikan mukaan merkittävässä asemassa toiminnan suunnittelun kannalta, jossa lapsi nähdään aktiivisena toimijana ja osallistujana, ei arvioinnin ja havainnoinnin kohteena.

3.2.1 Pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa

Yleisen käytännön mukaan yli 3-vuotiaat lapset jaetaan suomalaisissa päiväkodeissa enintään 21 lapsen ryhmiin, joissa jokaisessa työskentelee kolme kasvattajaa. Lapsia on pitkään jaettu pienempiin ryhmiin, mutta 2000-luvulla pienryhmätoiminnasta alettiin puhua työn organisoinnin tapana. Nykypäivänä pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan suunnitelmallista tapaa järjestää ryhmien toimintaa. Samalla, kun pienryhmätoiminta vakiinnutti asemaansa, siirryttiin työn tekemisessä parityöskentelyyn, ja nyt nämä kaksi työn organisointitapaa kulkevat varhaiskasvatuksen arjessa käsi kädessä. (Raittila 2013, 74.)

Raittilan (2013, 77) tutkimuksesta käy ilmi, että pienryhmätoiminnalla haetaan ratkaisuja ison lapsiryhmän hallintaan ja kasvatukseen. Pienryhmien muodostamisessa käytettäviä periaatteita luetellaan Revon ym. (2018, 110) tutkimuksen mukaan olevan esimerkiksi kaverisuhteet, lasten paikallaolopäivät, lasten toiveet, melutason hallinta ja kasvattajien pedagogiseen asiantuntemukseen perustuvat harjennukset. Raittilan (2013, 76) mukaan pienryhmätoiminta mahdollistaa lapsilähtöistä suunnittelemista, mutta toisaalta vaatii aikuisilta sitoutumista ja muutosvalmiutta. Hän painottaa, että pienryhmätoiminnan organisointi vaatii ajankäytöltä tarkempaa

suunnitelmallisuutta, kun toiminnot järjestetään porrastetusti ja myös aikuisten poisolot tuovat omat haasteensa arjen sujumiseen, kun lapsiryhmiä tai heistä vastuussa olevia aikuisia joudutaan uudelleenorganisoimaan. Porrastamisen lisäksi pienryhmätoiminnan taustatekijänä pidetään Revon ym. (2018, 110) mukaan tilojen monipuolista käyttöä.

Revon ym. (2018, 110) tutkimuksessa tuli ilmi, että pienryhmätoiminnassa korostuu aikuisen ja lapsen välinen suhde, ja se mahdollistaa aikuiselle lapsen yksilöllisen kohtaamisen ja sen avulla tukee lasten osallisuutta. Tutkimuksessa selvisi myös, että pienryhmätoiminta antaa aikuiselle mahdollisuuden havainnoida lapsia, ja tämän kautta oppia tuntemaan lapset paremmin, ja että pienryhmätoiminta mahdollistaa lapsille ryhmään kuulumisen ja täten lisää ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta. Oppaan (2013, 158–159) mukaan pienryhmätoiminta on pedagoginen valinta, joka liittyy yhteisöllisyyteen, ja perustuu vuorovaikutuksen merkityksellisyyteen lapsen kehityksessä. Hänen mukaansa pienryhmätoiminta tarjoaa lapsen kehityksen kannalta oleellisen, matalan stressitason, kun kasvattajilla on paremmin aikaa yhdelle lapselle ja hänen tarpeidensa kuulemiselle ja toteuttamiselle.

Pienryhmätoiminta eroaa Oppaan (2013, 158) mukaan suurryhmistä siinä, että pienryhmässä toimiessa lapsi saa tarvitsemaansa tukea ja huomiota kasvattajilta, jotta hänen sosiaalisen elämänsä valmiudet kehittyvät. Suurryhmässä ei oppaan mukaan näitä pystytä antaa, ja esimerkiksi yleisesti suurryhmässä käytetty, häiritsevän lapsen poistaminen ryhmästä eteiseen tai pienempien lasten ryhmään vaikuttaa lapsen yhteisöllisyyteen negatiivisesti.

3.2.2 Lapsen toimijuus

Toimijuus ilmenee yksilön kykynä toimia erilaisissa tilanteissa omaehtoisesti. Kun lapsi vaikuttaa tapahtumien kulkuun jollain tavalla eikä ole vain passiivinen olento, jota ympäristö ohjailee, voidaan puhua lapsesta toimijana. Toimijuus on inhimillinen ominaisuus, jonka ilmenemismuodot, teot ja toimet ovat riippuvaisia ympäröivästä sosiokulttuurisesta tilanteesta. Jotta toimijuus mahdollistuisi ja voisi toteutua, on aina oltava vuorovaikutusta. (Lipponen, Kumpulainen & Hilppö 2013, 160–161.) Virkin (2015, 7) mukaan Emirbayer ja Mische (1998) kuvailevat toimijuuden olemassaolon kokemiseksi sekä tahdoksi toimia aktiivisesti. Lasten toimijuutta päiväkodissa

voidaan kuvata ryhmäilmiönä. Tämä tarkoittaa sitä, että asiat eivät vain tapahdu lapsille, vaan he saavat tunteen omista vaikutusmahdollisuuksistaan. Kokemukset toimijuudesta vaikuttavat siten suuresti lasten identiteetin muodostukseen eli siihen, kuka hän on ja keneksi haluaa tulla. (Virkki 2015, 7.)

Lipponen ym. (2013, 166) täsmentävät, että lasta tulee kohdella aktiivisena subjektina sen sijaan, että hän olisi koulutuksen tai kasvatuksen kohde, jotta hän voisi kasvaa toimijuuteen. Tätä näkemystä tukevat myös Kronqvist ja Kumpulainen (2011, 43) painottamalla, että lapsia ei tule kohdella ainoastaan toimenpiteiden tai kasvatuksen kohteina, vaan itsenäisinä toimijoina, jolloin heidät otetaan mukaan päätöksentekoon ja toiminnan suunnitteluun. Heidän mukaansa toimijuus käsittää myös uusien tilanteiden kohtaamisen aktiivisesti sekä kyvyn osallistua omassa lähiympäristössä toimimiseen.

Lipponen ym. (2013, 161) määrittelevät länsimaisen kasvatuksen tavoitteen yhdeksi keskeisimmäksi pyrkimykseksi kasvattaa lapsista toimeen tarttuvia, omassa elämässään aktiivisia henkilöitä, jotka kokevat olevansa kyvykkäitä vaikuttamaan yhteisiin asioihin eli tukemaan ja edistämään lasten toimijuutta. Turjan (2017, 49) mukaan aikuisen luottamus lapsiin toimijoina sekä omaan selviytymiseensä erilaisissa tilanteissa mahdollistaa luopumisen tai joustamisen omista ennakkosuunnitelmista antaen tilaa lasten toimijuudelle. Järvinen ja Mikkola (2015, 26) mainitsevat, että lapselle on tärkeää saada tehdä valintoja ja aloitteita, eivätkä arjen kiire ja rutiinit saisi lannistaa lapsen oppimista, joka tapahtuu yksilöllisen kehityksen tahdissa. Heidän mukaansa lapsi oppii syy- ja seuraussuhteen, kun hänelle annetaan mahdollisuus tehdä valintoja, kokeiluja, harjoittelua ja oppimista. He täsmentävät, että lapsen käsitys itsestään pystyvänä ja osaavana toimijana vahvistuu, kun hänen ideoitaan kuullaan ja mahdollistetaan.

3.2.3 Lapsilähtöisyys varhaiskasvatuksessa

Pyökkimiehen (2009, 25) mukaan Hujala ym. (2007, 55–56) ovat määritelleet lapsilähtöisyyden idean perustuvan konstruktivismiin. Tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien suunnittelemisen puitteet kumpuavat lapsen sosiokulttuurisesta ympäristöstä sekä lapsesta yksilönä. Kasvattaja mahdollistaa lapsen omaehtoisen oppimisen ja tämä turvaa jatkuvan oppimisprosessin. Oppimisympäristö luodaan lapselle

sopivaksi kasvattajan tekemien havaintojen pohjalta lapsen mielenkiinnonkohteista. (Pyökkimies 2009, 25.) Leskisenoja (2019, 30) puoltaa tätä näkemystä. Hän painottaa lasten näkemysten, tunteiden, mielenkiinnon kohteiden ja tietotaidon tiedostamisen olevan tärkeä ohjaava tekijä toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Hän kuitenkin täsmentää, että siitä huolimatta aikuisen tulee olla toiminnan johtaja ja vastaavan tavoitteiden saavuttamisesta ja laadukkaan kasvatuksen toteutumisesta. Kaiken varhaiskasvatustoiminnan tulee Leskisenojan (2019, 30) mukaan olla pedagogisesti perusteltua siten, että toiminnan tavoitteet muodostuvat lapsen edun ja tarpeiden mukaisesti.

Kaartinen (2015, 43) on opinnäytetyössään tutkinut lapsilähtöisyyttä varhaiskasvatuksessa kasvattajien näkökulmasta. Tutkimuksen tuloksissa haastateltavat mielsivät lapsilähtöisen toiminnan perustuvan siihen, että lapsen tarpeet, toiveet ja mielipiteet huomioidaan ikätason ja kehitystarpeiden mukaisesti. He myös pitivät tärkeänä sitä, että kasvattajat ovat kiinnostuneita lapsesta, lapselta kysellään hänen toiveitaan ja mielipiteitään sekä aidosti kuunnellaan lasta.

Kirjallisuudessa lapsilähtöisyyttä määritellään monissa eri lähteissä. Esimerkiksi Pulkkinen (2018), mainitsee Paalasmaan (2016) määrittelevän lapsilähtöisyyden siten, että se on pyrkimystä lasta aktivoivaan kasvutapahtumaan, lapsen kehitystasoon perustuvan tiedon ja havainnointien perusteella sekä yritystä ymmärtää lasta. Lapsilähtöisyydessä vaaditaan uskoa lapsen kykyihin ja potentiaaleihin. Lapsen kasvu ymmärretään prosessina, jota aikuinen on tukemassa ja jossa lapsi on aktiivinen toimija ja hänen toimintaansa ohjaavat kiinnostuksen kohteet. Se on myös kunnioitusta lapsuutta ja lapsen persoonallisuutta kohtaan. (Pulkkinen 2018.)

4 VANHEMPIEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Kasvatusyhteistyön perusta

Määriteltäessä varhaiskasvatuksen laatukriteerejä painotetaan usein kodin ja päiväkodin välistä kasvatusyhteistyötä. Monet lapset viettävät suuren osan päivästäan eri varhaiskasvatusyksiköissä, joten vuorovaikutuksen merkitys lapsen vanhempien kanssa on äärimmäisen tärkeää. Kasvatusyhteistyössä yhdistyvät dialogin muotoon kasvattajan ammatillinen asiantuntemus sekä vanhemman tuntemus omasta lapsesta. Vanhempien ja varhaiskasvattajien välisissä keskusteluissa lapsen aktiivinen rooli on hyvin tärkeä. Mahdollisuuksien mukaan lapsen olisi suotavaa saada osallistua häntä koskeviin keskusteluihin sekä päätöksiin. Kasvatusyhteistyön merkitys korostuu silloin, kun lapsi kaipaa osakseen tavallista enemmän tukea. Yhteistyösuhde voi joissain tapauksissa muodostua myös lasta suojaavaksi tekijäksi perhettä kuormittavissa tilanteissa. (Ahonen 2017, 243–249.) Varhaiskasvatuslain (L 540/2018) 20. pykälässä määritellään, että vanhemmilla tai huoltajilla on oltava mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin heidän lapsensa varhaiskasvatuspaikassa säännöllisesti. Suomen vanhempainliitto (2018) korostaa kasvattajien ja vanhempien arvostavan kohtaamisen luovan hyvän yhteistyön perustan, ja pitää tärkeänä sitä, että lapsen elämän tärkeät aikuiset tutustuvat sekä jakavat lapseen liittyvää tietoa toisilleen päivittäin. Sen mukaan aito kuuleminen ja aktiivinen kuulumisten vaihto luovat luottamuksellista yhteistyösuhdetta, jossa lapseen liittyvät, vaikeatkin aiheet on helpompi ottaa esille.

Neitolan (2013, 131) mukaan silloin, kun vanhemmuudessa on pulmia, tulisi vanhempia tukea löytämään vanhemmuus yhdessä kasvattajien kanssa, eikä pitää vanhempia epäkelpoisina tai heidän taitojaan riittämättöminä. Hän myös painottaa, että asenteiden tulisi suuntautua enemmän yhteistyötä korostaviksi. Hänen mukaansa hyvinkin pärjäävät vanhemmat saattavat joskus elämäntilanteiden muuttamisen vuoksi olla tilanteessa, jossa tuelle on tarvetta. Hän myös korostaa sitä, että tuen tulee olla perheille helposti saattavilla, ja riittävän moniammatillisena verkostona. Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet vaihtelevat ammattilaisten ja vanhempien yhteisessä työskentelyssä. Yhteistyö on vuosien aikana muuttunut enem-

män perhelähtöiseen työskentelyyn. Tällöin keskitytään perheen vahvuuksiin, kunnoitetaan perheen arvoja ja erilaisuutta sekä vahvistetaan perheen päätöksentekoa. Syksyllä 2015 tehdyn varhaiskasvatuksen erityisopettajille suunnatun tutkimuksen mukaan yhteistyön merkitys koostuu heidän mukaansa viidestä ulottuvuudesta. Näitä olivat yhteinen keskustelu ja suunnittelu, myönteinen ilmapiiri, lapsen ja koko perheen hyvinvointi, tiedonkulku sekä työntekijän hyvinvointi. (Pihlaja & Viitala 2018, 127–133). Keskeisin kasvatusyhteistyön toteutumisen väline on Karilan (2016, 41) mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen yhdessä vanhempien kanssa.

4.2 Vanhemmat osallisiksi varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 30) määritellään lasten osallisuuden lisäksi myös vanhempien osallistumisen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin osallisuutta edistäväksi tekijäksi. Kronqvist ja Jokimies painottavat, että vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa on yksi tärkeä tekijä varhaiskasvatuksen laadun edistämiseksi. Sen on todettu ehkäisevän myöhempiä ongelmia, olevan tukena lapsen aloittaessa koulunkäynnin ja helpottamassa syrjäytymisuhassa olevien lasten päivähoitoon ja kouluun asettumisessa. Vanhempien mielipiteet ovat tärkeitä ottaa huomioon varhaiskasvatuspalveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Varhaiskasvattajien tulee tukea vanhempia kasvatustyössä yhteistyössä ammattikasvattajien kanssa. (Kronqvist & Jokimies 2008, 15.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken sekä huoltajien kanssa tulee keskustella arvoista, vastuista ja tavoitteista, jotka liittyvät kasvatustyöhön. Yhteistyö edellyttää kasvattajilta aktiivisuutta, aloitteellisuutta ja vuorovaikutteisuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 34.) Turja (2017, 54) korostaa yhteistyön ja keskustelun merkitystä osallisuuden tärkeydestä ja siihen liittyvistä toimintatavoista. Tämä turvaa sen, että kasvattajat ja vanhemmat toimivat yhteisymmärryksessä. Tärkeää olisi hänen mukaansa rakentaa jatkumo kodin ja varhaiskasvatuksen välille osallisuuden ideoista ja erilaisista vaikuttamisen mahdollisuuksista. Heinosen ym. (2016, 230–231) mukaan esteenä vanhempien osallisuuden toteutumiselle voi olla heidän

tietämättömyytensä varhaiskasvatuksen sisällöistä. Hän manitsee muutokseen tarvittavan kasvattajien avoimuutta ja innokkuutta tuoda vanhemmille esille varhaiskasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä.

Kanninen ja Sigfrids (2012, 134–136) tuovat esille, että hyvä osoitus ammatillisuudesta on kiinnostuksen osoittaminen lapsen persoonallisuuteen sekä kehitykseen liittyvien kysymysten esittäminen vanhemmille. Heidän mielestään merkittävässä asemassa on se, minkälainen käsitys vanhemmille muodostuu ammattilaisen suhtautumisesta. Revon ym. (2019, 129) mukaan huoltajien näkökulma on keskeinen asia, kun arvioidaan varhaiskasvatuksen laatua. Heidän mukaansa huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toimintaan ja arviointiin ja heidät otetaan mukaan, kun pohditaan erilaisia kasvatusyhteistyön muotoja.

Vanhempien tietämättömyys varhaiskasvatuksen sisällöistä sekä välinpitämätön asenne voivat olla esteenä vanhempien osallisuuden toteutumiselle, mutta ne ovat kuitenkin muutettavissa. Muutokseen tarvitaan kasvattajien avoimuutta ja innokkuutta tuoda vanhemmille esille varhaiskasvatuksen sisältöjä ja tavoitteita. On tärkeää, että vanhemmat voivat nähdä päiväkodin arkea, verkostoitua toisten vanhempien kanssa ja osallistua toimintaan. Vanhempien osallisuudella katsotaan olevan monia positiivisia vaikutuksia, koska sillä on merkittävä rooli sekä lasten että kasvattajien hyvinvoinnin turvaamisessa. Keskeinen työväline vanhempien osallisuuden lisäämisessä ovat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, joiden tekemisessä tulisi huomioida lasten ja vanhempien mielipiteet. Osallistavien ja toiminnallisten työtapojen kautta kannattaa vanhemmille tarjota mahdollisuus osallistua suunnitelmien tekemiseen. (Heinonen ym. 2016, 230–231.)

5 TUTKIMUSPROSESSI

5.1 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on saada käsitys siitä, millainen tietämys Ähtärin varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmilla on osallisuudesta. Tavoitteena on selvittää, mihin vanhempien mielestä osallisuudella pyritään ja miten kiinnostuneita he ovat saamaan aiheesta lisää tietoa. Näiden pohjalta muodostui seuraavat tutkimuskysymykset:

- Mitä vanhemmat tietävät lasten osallisuuden tarkoituksesta varhaiskasvatuksessa?
- Kuinka kattava käsitys vanhemmilla on osallisuuden tavoitteista?
- Kiinnostaako lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa vanhempia?

Perinteisen kaavan mukaan etenevässä tutkimuksessa ongelma tulisi määrittää tarkasti ja selkeästi. Tutkimukseen tulisi löytää johtoajatus, jonka mukaisesti voidaan määritellä tutkimuksen pääongelma sekä sen täsmentämisen lopputuloksena aluongelmat. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 126.) Myös Vilkka (2015, 60) mainitsee tutkimuksen perustana olevan tarkasti määritellyt pää- ja alakysymykset. Ongelma on hänen mukaansa yleisluontoinen asia, johon pyritään samaan vastauksia tutkimuksen avulla. Alakysymykset ovat hänen mukaansa teoreettisia tutkimuskysymyksiä, joihin ei vastauksia etsitä vastaajilta. Tässä tutkimuksessa tutkimusongelmiin etsittiin vastauksia tutkimuksen kohderyhmältä, ja teoreettinen pohja on koottu ennen tutkimuksen tekemistä.

5.2 Tutkimuksen yhteistyötaho ja kohderyhmä

Yhteistyötahona toimi Ähtärin varhaiskasvatus. Ähtärissä varhaiskasvatusta tarjoaa kolme päiväkotia, joista yhdessä toimii esiopetus. Päiväkotien lisäksi perhepäivähoitokoteja on yhdeksän. Perheitä varhaiskasvatuksen piirissä Ähtärissä on noin 120. Koko varhaiskasvatuksen toiminnasta vastaa varhaiskasvatuspäällikkö, ja li-

säksi jokaisessa päiväkodissa on oma vastaava varhaiskasvatuksen opettaja. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat huoltajat, joiden lapsi tai lapset ovat tällä hetkellä varhaiskasvatuksessa ja iältään 0–6-vuotiaita. Kysely suunnattiin kaikille Ähtärin varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmille ja se oli avoinna kaksi viikkoa ajalla 18.1–31.1.2021. Muistutusviesti lähetettiin, kun kysely oli ollut auki yhden viikon.

Opinnäytetyön yhtenä osana toteutettiin video, joka on tarkoitettu lisäämään vanhempien tietoisuutta osallisuudesta. Kyselytutkimuksella haluttiin saada käsitys siitä, millaista tietoa vanhemmilla jo on, jotta videon sisällöstä saatiin mahdollisimman hyvin tarpeita vastaava. Videon voi tarpeen mukaan jakaa muuallekin kuin Ähtärin varhaiskasvatuksen käyttöön. Varhaiskasvatuksessa työskenteleviltä henkilöiltä saatiin viestiä, että tämänkaltaiselle tuotokselle on tarvetta. Tutkimuksen tekijät olisivat mielellään saaneet tällaisen tietopaketin lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa, kun heidän lapsensa ovat aloittaneet varhaiskasvatustaipaleensa. Varhaiskasvatusyksiköt voivat toimittaa tuotoksen suoraan vanhemmille tai hyödyntää sitä esimerkiksi vanhempainilloissa. Sen voi ladata myös sähköisenä kaupungin nettisivuille varhaiskasvatuksen alle tai liittää esimerkiksi Peda.net– sivulle, jossa se on vapaasti vanhempien ja muidenkin katsottavissa. Videota voi hyödyntää myös uusien työntekijöiden sekä työharjoittelijoiden perehdytyksessä.

5.3 Tutkimuksen vaiheet

Hirsjärvi ym. (2009, 64) jakavat tutkimusprosessin viiteen vaiheeseen. Ensimmäisenä ovat aihepiirin valinta ja rajaus sekä aikatauluttaminen. Toisena mainitaan tiedon etsiminen ja aineiston keruu. Kolmantena vaiheena on aineiston kriittinen tarkastelu ja arviointi sekä karsiminen. Neljäntenä tehdään aineiston järjestäminen, analysointi, tulkinta ja tulosten toteaminen ja viimeisenä kirjoittaminen ja työn viimeistely sekä tarkistus. Myös Vilkka (2015, 57) kuvaa tutkimusta viisivaiheisena prosessina. Ideatasolla luodaan aikataulut, tehdään kustannusarvio, määritellään tutkimusmenetelmät, ongelmat ja tavoitteet, analysointitavat, tutkimuksen kieli, toimeksiantajan strategia ja teoreettinen viitekehys. Sitoutumistasolla hoidetaan tutkimussuunnitelma, rahoitussuunnitelma ja tutkimusluvat. Toteuttamisvaiheessa han-

kitaan aineisto, joka luokitellaan ja tulkitaan, saadaan tutkimustulokset, johtopäätökset ja kehittämisehdotukset. Kirjoitusvaihe sisältää tutkimustekstin ja keskustelun siitä toimeksiantajan kanssa. Viimeinen vaihe eli tiedottaminen sisältää tutkimuksen tiedotustilaisuuden sekä aineiston arkistoinnin. (Vilka 2015, 57.)

Tämän tutkimuksen idea pohjautuu tutkijoiden omiin huomioihin heidän lastensa varhaiskasvatustaipaleelta. Tutkijat kokevat, että heidän tietonsa lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa olivat riittämättömiä silloin, kun asia oli ajankohtainen. Aiheen rajaus tapahtui näkökulman valinnan tarkentamisella vanhempiin. Opinnäytetyölle varattiin aikaa vuosi, ja se aloitettiin keväällä 2020 kirjoittamalla tutkimussuunnitelma. Syksyllä aloitettiin tiedonetsintä ja kirjoitettiin teoriaosuus. Tammi-kuussa 2021 toteutettiin Webropol-kysely ja keväällä 2021 työ oli valmis.

5.4 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena ja kvantitatiivisena tutkimuksena verkkokyselyn muodossa. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen avulla tavoitellaan välittömiä kokemuksia asioista ja käsitteistä, joita tutkimus käsittelee. Hirsjärvi ym. (2009, 161) määrittelevät laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksiksi kuvata todellista elämää, johon liittyy ajatus moninaisesta todellisuudesta. Todellisuutta ei kuitenkaan voi pilkkoa osiin ja tämä on tutkimuksessa huomioitava asia. Tapahtumat vaikuttavat toisiinsa samanaikaisesti, joka mahdollistaa monen suuntaisten suhteiden ilmenemisen. Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii kohteen mahdollisimman kokonaisvaltaiseen tutkimiseen. Arvot vaikuttavat tutkittavien ilmiöiden ymmärtämiseen, joten tutkija ei voi sanoutua irti arvolähtökohdista. Tosiasioiden löytäminen ja paljastaminen toimivat kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteina, ei jo olemassa olevien väittämien todentaminen.

Määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus käsittelee numeerisia aineistoja, jolloin aineiston käsittelyssä käytetään usein tilasto-ohjelmia. Tilastotieteen keinoin on mahdollista selittää ja ennustaa erilaisia ilmiöitä. Tilastollisten hypoteesien testaus antaa arvion siitä, kuinka luotettavia otoksessa havaitut tosiasiat ovat ja miten niitä voidaan yleistää perusjoukkoon. Tällaisia tosiasioita ovat esimerkiksi ryhmien väliset erot. (Lapin ammattikorkeakoulu [viitattu 7.5.2020]). Hirsjärvi ym. (2009, 139–140)

mainitsevat kvantitatiivisen tutkimuksen olevan yleinen sosiaali- ja yhteiskuntatieteissä. Heidän mukaansa aiemmat teoriat, käsitteiden määrittely ja aineiston muuttaminen tilastollisesti käsiteltävään muotoon ovat kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeisiä. Päätelmät tulee perustua havaintoaineiston tilastolliseen analysointiin, jolloin esimerkiksi tulosten kuvailussa voidaan käyttää prosenttitaulukoita.

5.5 Kysely aineistonkeruumenetelmänä

Tähän tutkimukseen valittiin aineistonkeruumenetelmäksi Webropol- kysely, sillä Hirsijärvi ym. (2005, 184) tuovat esille, että kyselyllä saadaan kerättyä laaja tutkimusaineisto, sillä voidaan tavoittaa iso joukko ihmisiä, kysyä monia asioita, ja se on tehokas sekä ajallisesti että analysoinnin kannalta. Valli ja Perkkilä (2018, 117) mainitsevat, että erilaiset sähköiset kyselyt ovat suosittuja tutkimuskäytössä. Niiden vahvuutena on visuaalisuus, jolloin ulkoasusta saa rakennettua miellyttävän ja monipuolisen. Kyselyä rakennettaessa on hyvä ottaa huomioon kohderyhmä ja pyrkiä muotoilemaan siitä mahdollisimman hyvin heille sopiva.

Vilkan (2015, 94) mukaan määrällisen tutkimuksen tavallisin aineistonkeruutapa on kysely. Hänen mukaansa muita mahdollisia tapoja ovat iso ja systemaattinen havainnointi ja valmiiden rekisterien ja tilastojen käyttö. Vilkka myös painottaa, että kyselylomaketutkimuksessa käytetään kirjallista lomaketta, jonka vastaaja itse lukee ja vastaa siihen kirjallisesti. Hän täsmentää, että tällainen tapa soveltuu isolle, hajanaiselle joukolle ihmisiä, ja sen etu on, että vastaaja on aina anonymi. Haittapuolena hän mainitsee olevan riski siitä, että vastausprosentti on matala ja vastauksissa voi olla viiveitä. Tämän tutkimuksen tutkimusjoukko oli iso, ja halusimme vastauksia mahdollisimman laajasti, jotta saamme totuudenmukaisen käsityksen tutkimuskysymystemme aiheista. Kyselyn jakeluun oli myös hyvä kanava yhteistyökumppanimme kautta, kun varhaiskasvatuspäällikkö jakoi linkin Päikky- sovelluksen kautta kaikille Ähtärin varhaiskasvatuksessa oleville vanhemmille.

Kun aineistonkeruutapa on päätetty, mietitään, kuinka paljon tutkimusaineistoa tarvitaan, jotta saadaan kattavat vastaukset tutkimusongelmaan. Otanta voi olla kokonaisotanta, yksinkertainen satunnaisotanta, systemaattinen, ositettu tai ryväotanta. Kokonaistutkimuksessa koko perusjoukko otetaan mukaan tutkimukseen eli ei käytetä mitään otantamenetelmää. (Vilkka 2015, 98.) Tässä tutkimuksessa ei käytetty

otantamenetelmiä, vaan kysely suunnattiin koko perusjoukolle, jotta saatiin mahdollisimman paljon vastauksia.

Tutkimuksessa siirrytään teoriasta empiiriseen tasoon eli kyselylomakkeeseen. Vastausten tulkinnessa taas edetään päinvastaisessa suunnassa, eli vastauksista siirrytään takaisin teoriaan. Ennen kyselyä tulee olla selvillä teoreettinen viitekehys ja tutkimuksen tavoitteet. Ennen kyselyn laatimista tulee siis tutustua teoriakirjallisuuteen sekä aiheesta ennemmin tehtyihin tutkimuksiin. (Vilka 2015, 101–102.) Tähän tutkimukseen oli koottu kaikki tarvittava teoria ennen tutkimuksen tekemistä ja tavoitteet sekä tutkimuskysymykset oli mietitty. Näin varmistimme, että kyselylomake vastaa tutkimuksen tarpeisiin.

5.6 Webropol-kysely tässä tutkimuksessa

Webropol-kysely on Heikkilän (2014, 66–67) mukaan internetpohjainen tutkimus- ja tiedonkeruumenetelmä, jonka avulla on mahdollista toteuttaa kysely suunnitteluvaiheesta varsinaisten tulosten tarkasteluun. Hänen mukaansa Webropol-kyselyyn vastaaminen vaatii verkkoyhteyden ja internetselaimen, koska se suoritetaan tietokoneella ja useimmiten vastaajille lähetetään kyselyyn linkki sähköpostin kautta. Hän mainitsee, että vastaukset tallentuvat suoraan tietokantaan, jonka avulla on mahdollista aloittaa aineiston käsittely heti sulkeutumisen jälkeen. Aineiston keruun nopeus on myös yksi Webropol-kyselyn etuja. Valli ja Perkkilä (2018, 122–123) tuovat lisäksi esille, että kysymykset ovat Webropolissa yhdellä avoimella lomakkeella, jolloin näytöllä näkyy monta kysymystä samanaikaisesti. Tämä mahdollistaa vastaajalle omien vastauksien vertailun, jolloin edellisillä kysymyksillä voi olla vaikutusta seuraaviin vastauksiin.

Tämän tutkimuksen tutkimusaineisto kerättiin käyttämällä Webropol-kyselyä, joka suunnattiin kaikille Ähtärin varhaiskasvatuksessa oleville perheille eli koko perusjoukolle. Vastaajia pyrittiin saavuttamaan jakamalla kyselyn linkkiä Ähtärin varhaiskasvatuksessa käytettävän Päikky-sovelluksen kautta suoraan kohderyhmään sopiville vastaajille, eli Ähtärin varhaiskasvatuksessa olevien lasten huoltajille. Päikky on sähköinen sovellus, jota käytetään hoitoaikojen varaamiseen ja vanhempien ja kasvattajien väliseen viestintään. Tavoitteena oli saavuttaa vähintään 50 vastaajaa.

Vilkan (2015, 105) mukaan kyselylomakkeen suunnittelu on määrällisen tutkimuksen tärkein vaihe. Sen suunnittelun perusta on hänen mukaansa tutkimussuunnitelmassa, ja kyselylomakkeessa tulisi kysellä vain asioita, joita tutkimussuunnitelmassa on suunniteltu mitattavan. Kyselylomakkeessa voi olla joko monivalintakysymyksiä, avoimia kysymyksiä tai sekamuotoisia kysymyksiä. Mukana tulee olla aina vähintään yksi avoin kysymys, jotta saadaan vastaajilta spontaaneja mielipiteitä. Kysymykset tulee olla johdonmukaisessa järjestyksessä, kysymysten muotoilussa kannattaa olla maltillinen, ja turhat kysymykset jätetään pois. Kyselylomake tulee myös testata ennen mittausta valitsemalla perusjoukosta muutama arvioimaan kyselylomaketta kriittisesti. (Vilka 2015, 106–108.)

Ojasalon, Moilasen ja Ritalahden (2009, 115–116) määritelmän mukaan ennen kyselylomakkeen suunnittelun aloittamista tulee kehittämistyön tavoitteet olla selvillä. Lomaketta suunniteltaessa täytyy muistaa, että siihen tulee vain tutkimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi merkitykselliset kysymykset. Kyselylomaketta suunnitellaan ja toteutetaan vasta, kun kohdeilmioon on perehdytty laajasti ja tarvittava tietopuusta on kerätty, jolloin vältetään ongelmilta myöhemmissä vaiheissa. Liian pitkä tai ulkoasultaan epäselvä kyselylomake voi heikentää vastaamishalua. (Ojasalo ym. 2009, 115–116.)

Tämän tutkimuksen kyselystä tehtiin lyhyt ja ytimekäs, ja sen kysymyksillä pyrittiin selvittämään, mitä vanhemmat tällä hetkellä tietävät teoriasta, jota tähän tutkimukseen on koottu. (Liite 1). Kysymykset ovat täten laadittu teorian pohjalta ja niitä muodostettiin 12. Kysymysten asettelussa on otettu huomioon myös tuleva tuotos osallisuudesta eli mitä tietoja olisi sen toteuttamista varten tärkeä kyselyllä saada. Kysely muodostui strukturoiduista ja avoimista kysymyksiä, jolloin ajatuksena oli, että avoimet kysymykset täydentävät strukturoituja kysymyksiä ja vastaavat paremmin tutkimuskysymyksiin. Avoimia kysymyksiä ei muodostettu liikaa, jotta ne eivät karsisi vastaajien määrää. Kysymykset pyrittiin pitämään selkeinä ja saatesanoissa kerrottiin, että kyselyn vastaamiseen ei kulu paljon aikaa.

Kyselylomaketta muodostaessa tarkoitus oli saada siitä riittävän lyhyt, mutta samalla sen piti tuottaa meille tarpeellista tietoa opinnäytetyömme ja videotuotoksen kannalta. Kyselyn raportista selviää, että kaiken kaikkiaan vastaamisen oli aloittanut 86 henkilöä. Näistä kuitenkin vain 46 henkilöä oli vastannut kyselyyn ja avointen

kysymysten kohdalla määrä tippui vielä 36 vastaajaan. Avointen kysymysten jälkeen tuli vielä muutama suljettu kysymys, johon oli jälleen vastaajia 46. Kokonaisuuden kannalta ajateltuna tästä voi päätellä, että kysely oli vastaajien näkökulmasta työläs tai avoimet kysymykset koettiin mahdollisesti liian haasteellisiksi. Vastaajat saattoivat kokea, ettei aihe ollut heidän mielestään tärkeä tai he näkivät kysymysten asettelun sekavaksi. Tutkimuksen tekijöiden näkökulmasta juuri avoimet kysymykset ovat ennen kaikkea niitä, joilla on mahdollista saada täsmällisemmin vastaajien henkilökohtaisia kokemuksia esiin. Mahdollisesti olisimme voineet jättää jonkin avoimen kysymyksen pois, jolloin sen ansiosta muihin avoimiin kysymyksiin olisimme voineet saada syvällisempiä ja pidempiä vastauksia.

5.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hirsjärvi ym. (2009, 23) mainitsevat eettisesti hyvän tutkimuksen noudattavan hyvää tieteellistä käytäntöä ja sen lähtökohtana tulee aina olla ihmisarvon kunnioittaminen. Luotettavuus tutkimuksessa tarkoittaa sitä, että mittaustulosten tulee olla toistettavissa. Jos sama tutkimus teetetäisiin samalle henkilölle eri tutkijan toimesta, tulisi mittaustuloksen olla täsmälleen sama. Luotettavuus voi heikentyä esimerkiksi vastaajan muistaessa asian väärin tai ymmärtäessä asian eri tavalla kuin tutkija, tai haastattelija tekee virheitä vastauksia merkitessä tai tallentaessa. Tällöin on tärkeää, että tutkija ottaa kantaa virheisiin, vaikka vaikutus ei tutkimuksen tavoitteiden kannalta olisikaan suuri. (Vilka 2015, 194.)

Vilkan (2015, 41) mukaan tutkijan tulee olla rehellinen, huolellinen ja tarkka tehdesään tutkimusta ja esitellessään sen tuloksia. Tekstissä tulee myös mainita tiedon alkulähteet, ja mitä tarkemmin tämän viittauksen tekee, sitä paremmin noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Pienikin tutkimus tulee tehdä luotettavasti ja sekä tutkimussuunnitelma että tutkimus tulee kirjoittaa tarkasti, rehellisesti ja täsmällisesti. Tutkimuksen tulee olla avoin ja kontrolloitava. Koko prosessin ajan on kunnioitettava tutkittavien ja toimeksiantajien yksityisyyttä. (Vilka 2015, 44–46.) Tämän olemme ottaneet huomioon siten, että vastaajat saivat tehdä kyselyn täysin anonyymeinä ja eri varhaiskasvatyüksiköiden vastauksia ei eroteltu. Hirsjärvi ym. (2009, 26) kehoittavat välttämään epärehellisyyttä kaikissa tutkimuksen vaiheissa jättämällä plagi-

ointi, yleistäminen kritiikittömästi, harhaanjohtava tai puutteellinen raportointi, toisten tutkijoiden vähättely ja tutkimusten määrärahojen väärinkäyttö väliin. Vilka (2015, 47–48) painottaa, että tutkimusetiikka velvoittaa myös ottamaan huomioon, miten tutkimusaineisto säilytetään, on varmistettava, etteivät aineistot joudu väriin käsiin missään vaiheessa. Opinnäytetyön kaikissa vaiheissa noudatettiin eettisiä periaatteita tarkasti. Lähteet merkittiin jokaisen käytetyn lähteen kohdalla ohjeiden mukaisella tavalla ja pyrittiin aina käyttämään alkuperäisiä lähteitä, jos se vain oli mahdollista. Oma pohdinta erotettiin selvästi lähdekirjallisuudesta ja kirjallisuudesta sekä muualta hyödynnetty tieto esitettiin omin sanoin, ei plagioimalla. Tarkoituksena oli käyttää mahdollisimman tuoreita lähteitä, joissa tieto on parhaiten ajantasaista. Vastausaineisto säilytettiin opinnäytetyön tekijöiden omilla kotitietokoneilla salasanan takana turvallisesti ja lomakkeet nimettömänä. Pidettiin huolta siitä, että ulkopuoliset eivät päässeet tarkastelemaan vastauslomakkeita. Lopullinen tuotos on julkinen ja siinä noudatetaan anonymiteettiä sekä eettisiä periaatteita. Käytössä olleet lainatut kirjalliset materiaalit säilyttiin asianmukaisesti niin, etteivät niitä päässeet ulkopuoliset vahingoittamaan. Lopputuotoksena oleva videomateriaali on tehty eettisten periaatteiden mukaisesti, eli siinä ei esiinny lapsia tai muita henkilöitä, mikä vaikuttaisi videon julkaisemiseen. Videossa on käytetty sisältöjä, jotka tulevat esille teoriaosassa ja sen pohjana on vanhempien tietämystaso osallisuusaiheesta.

Ojasalon ym. (2009, 108) mukaan Alasuutari (1994) mainitsee kyselyillä olevan muutamia heikkouksia. Niitä voivat olla tuotetun tiedon pinnallisuus sekä vaikeus arvioida sitä, miten annetut vastausvaihtoehdot näyttäytyvät vastaajalle. Lisäksi vastaajien suhtautuminen tutkimukseen ja heidän perehtyneisyytensä tutkittavaan aiheeseen ovat vaikeasti arvioitavissa. Internetkyselyjen epävarmuustekijöinä voidaan pitää sitä, ettei haastattelija ole läsnä valvomassa ja avustamassa kyselyyn vastaamista. (Ojasalo ym. 2009, 108.) Kyselymme heikkoutena tässä tutkimuksena voidaan pitää juuri tätä, että vanhemmat vastaavat siihen itsenäisesti omalla koneella tai puhelimella. Heidän perehtyneisyytensä aiheeseen voi vaihdella ja tutkimuskysymysten vastausvaihtoehdoissa voi olla erilaisia tulkintoja. Webropol-kyselyn pilotointi suoritettiin ennen kyselyn avaamista julkiseksi, jolloin siihen vastasi kaksi perusjoukkoa vastaavaa henkilöä. Tämän lisäksi kyselyä arvioi kriittisesti opinnäytetyön ohjaava opettaja. Tutkimusaineisto kerättiin nimettömänä Webropolissa ja tutkimukseen liitettiin Seinäjoen ammattikorkeakoulun tietosuojaseloste. Kyselyn alussa annettiin tietoa siitä, mikä on kyselyn tarkoitus ja miksi osallistuminen olisi

tutkimuksen tekijöille tärkeää. Näin taattiin se, että vanhemmat ymmärtävät, miksi heiltä halutaan kyselyssä ilmeneviä tietoja. Hyväksyttiin myös se, jos joku vanhemmista ei halua ottaa asiaan kantaa. Kunnioitettiin vastaajien mielipiteitä, eikä kyseenalaistettu heidän kertomaansa. Kysymyksillä ei johdateltu vastaajia tuottamaan toivottuja vastauksia, vaan pyrittiin muotoilemaan kysymykset niin, että ne olivat avoimia ja neutraaleja.

5.8 Aineiston analysointi ja hyödyntäminen

Tässä tutkimuksessa aineiston analysointimenetelmänä käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Tuomen ja Sarajärven (2018, 127–128) mukaan sisällönanalyysi voidaan muodostaa teorialähtöisesti. Heidän mukaansa teorialähtöinen sisällönanalyysi alkaa siitä, että muodostetaan analyysirunko, kuten taulukko. He täsmentävät, että analyysirungon sisälle muodostetaan luokituksia tai kategorioita, jolloin aineistosta poimitaan asiat, jotka kuuluvat analyysirungon sisälle. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 131–133) selvittävät, että kategoriat muodostetaan perustuen aiempaan tietoon, ja sen jälkeen etsitään aineistosta sisältöä kategorioita kuvaavista lausumista. Heidän mukaansa teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoreettiset käsitteet tuodaan valmiina, ilmiöstä jo entuudestaan tiedettynä, näin ollen aiemmin kerätty tieto auttaa ja ohjaa analyysin tekemistä. Tässä tutkimuksessa tutkimusaineistosta kerätty tieto on jäsennellyt taulukkoon teoriaan nojaavien yläkäsitteiden alle. Aiemmin kerätystä teoriasta etsittiin osallisuuden yläkäsitteitä, joita verrattiin kyselyn tuottamiin vastauksiin. Näin löydettiin käsitteitä, jotka tulivat esille vastauksissa. Nämä käsitteet kirjoitettiin taulukkoon, jonka jälkeen käsitteiden alle siirrettiin niitä kuvaavat vastaukset.

Tuomi ja Sarajärvi (2002, 116) painottavat myös aiemmassa teoksessaan teoriaohjaavan analyysin etenevän aineiston ehdoilla, aivan kuten aineistolähtöinen analyysikin. Heidän mukaansa näiden kahden ero tulee esille siinä, kuinka teoreettiset käsitteet ja yläkäsitteitä pelkistämällä saatu empiirinen aineisto liitetään toisiinsa. Tuomi ja Sarajärvi (2018) täsmentävät teorialähtöisen analyysin perustuvan johonkin tiettyyn teoriaan tai malliin ja se on perinteinen analyysimalli. Tutkittavan ilmiön määrittely on teoriaohjaavassa analyysissä vapaata suhteessa siihen teorian tietoon,

joka on jo hankittu. Teoriaohjaavan analyysin lopputulosta ohjaa nimensä mukaisesti teoria, mutta ei ole olemassa tiettyä sääntöä siihen, missä päättelyn vaiheessa se otetaan käyttöön. Tämä perustuu tutkijoiden päätökseen sekä aineistolähtöisyyteen.

Sisältöä analysoidaan eritellen, loogista päättelyä hyödyntäen ja vastauksia tiivistäen. Pyritään saamaan tiivistetty käsitys vastauksista tekstianalyysillä, jossa tarkastellaan tekstimuotoista tai sellaiseksi muutettua aineistoa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Vilkan mukaan tutkimusaineistoa aletaan pelkistämään eli karsitaan pois epäoleelliset tiedot. Tämä edellyttää aineiston tiivistämistä, jota ohjaavat tutkimuskysymykset. Sen jälkeen aineistolle tehdään ryhmittely, jotta saadaan johdonmukainen kokonaisuus. Ryhmittelyn tuloksena syntyy käsitteitä, luokitteluja ja teoreettinen malli. (Vilka 2015, 163–164.)

Tässä tutkimuksessa tutkimustulokset analysoitiin tekemällä värikoodaus avointen kysymysten vastauksille. Vastaukset luettiin useaan kertaan, jonka tarkoitus oli muodostaa mahdollisimman tarkka kokonaiskäsitys vastauksista. Tämän jälkeen muodostettiin teorian ohjaamana yläkäsitteitä, jotka ryhmiteltiin taulukkoon eri väreillä. Yläkäsitteitä muodostettiin kysymyksestä riippuen neljästä seitsemään. Seuraavaksi vastaukset ryhmiteltiin yläkäsitteiden alle uudelle lomakkeelle värien mukaan. (Liite 2.) Tällä tavoin saatiin selville, mitkä teemat vanhempien vastauksissa korostuivat ja mitä asioita vastauksista nousi vähemmän. Värikoodauksen avulla tehdyt tutkimustulokset esittelemme luvussa 6. Vastausten pohjalta muodostettiin käsitys siitä, millaista tietoa vanhemmilta puuttuu ja onko heillä mahdollisesti käsitteitä, jotka kaipaivat korjausta tai täydennystä. Tutkimusaineistoa peilattiin teoriatietoon ja hyödynnettiin opinnäytetyön videoproduktiossa tiedontarpeen rajaamiseen, täsmentämiseen ja sisällön suunnitteluun.

5.9 Videon tekeminen

Valitsimme videon tekemiseen Adobe spark- alustan, koska se oli ilmainen, meille entuudestaan tuttu ja helppokäyttöinen. Adobe sparkissa on laaja kuvapankki ja videon tekeminen sillä on nopeaa ja yksinkertaista. Lähdimme suunnittelemaan videon sisältöä peilaten tutkimuksen antamia tuloksia teoriaan. Mietimme, mitä vanhemmat tutkimuksen mukaan tietävät osallisuudesta, ja millaisia asioita heidän oli

tärkeää tietää. Halusimme tehdä videosta melko lyhyen, että vanhemmat eivät koe sitä liian aikaa vieväksi. Halusimme myös, että videon kirjoitustyyli on helposti lähestyttävää ja ymmärrettävää vanhemmille, joilla ei välttämättä ole teorian tietoa aiheesta pohjalla, eikä ammattisanastoa hallussaan. Yritimme siis jättää kaikki vaikeat termit pois, ja korvata ne arkikielillä ilmaisuilla. Kokosimme teoriaosuudestamme vanhemmille tärkeimmät tiedot uudelle lomakkeelle, jonka jälkeen tiivistimme ja muutimme ne arkikielisiksi, lyhyiksi ilmaisuiksi. Jokaisen aiheen taustalle valitsimme värikkään ja iloisen kuvan, joka kulki videon taustalla aina aiheen loppuun, ja vaihtui sitten uudeksi kuvaksi samalla, kun video eteni seuraavaan aiheeseen. Tällä pyrimme pitämään videon selkeänä ja visuaalisesti rauhallisena. Myös fontit valittiin sen mukaan, että ne ovat selkeitä ja tarpeeksi suuria ollakseen helposti luettavissa. Testasimme videota tehdessä eri nopeuksia sivujen vaihtumiseen, jolloin löysimme sopivan ajan tekstien lukemiseen, ennen seuraavaa sivua. Videon ensimmäisessä osuudessa kerroimme, miksi lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa on tärkeää. Toinen osuus kertoo, mitä osallisuus on. Kolmannessa osuudessa tiivistetään osallisuuden tavoitteet ja viimeisessä osuudessa käsitellään sitä, mitä kasvattajat voivat tehdä, että lapsen osallisuus toteutuisi varhaiskasvatuksen arjessa. Taustalle valitsimme rauhallisen mutta positiivisen musiikin. Video kestää 4 minuuttia ja 25 sekuntia, mikä on mielestämme hyvä pituus, sen äärelle ehtii pysähtyä kuka tahansa.

Valmis video lähetettiin sen tutkimusjoukkoa vastaaville henkilöille kriittiseen tarkasteluun, joilta saatu palaute oli todella hyvää. Pilotoijien mielestä video oli sopivan mittainen, tempo oli hyvä ja musiikki miellyttävä. Videon sisältö sai myös kehuja siitä, että se oli tiivis, informatiivinen ja helposti ymmärrettävä. Se sai heidän mukaansa myös ajattelemaan osallisuuden merkitystä lapselle. Video tuottaa tärkeää tietoa varhaiskasvatuksessa oleville vanhemmille, mutta myös kaikille lasten kanssa työskenteleville ja kenelle tahansa, jota aihe kiinnostaa. Videon sisältö on hyvin liitettävissä osallisuuteen ylipäänsä, vaikkei se koskisi lapsia, ja sen vuoksi video on hyvin monikäyttöinen.

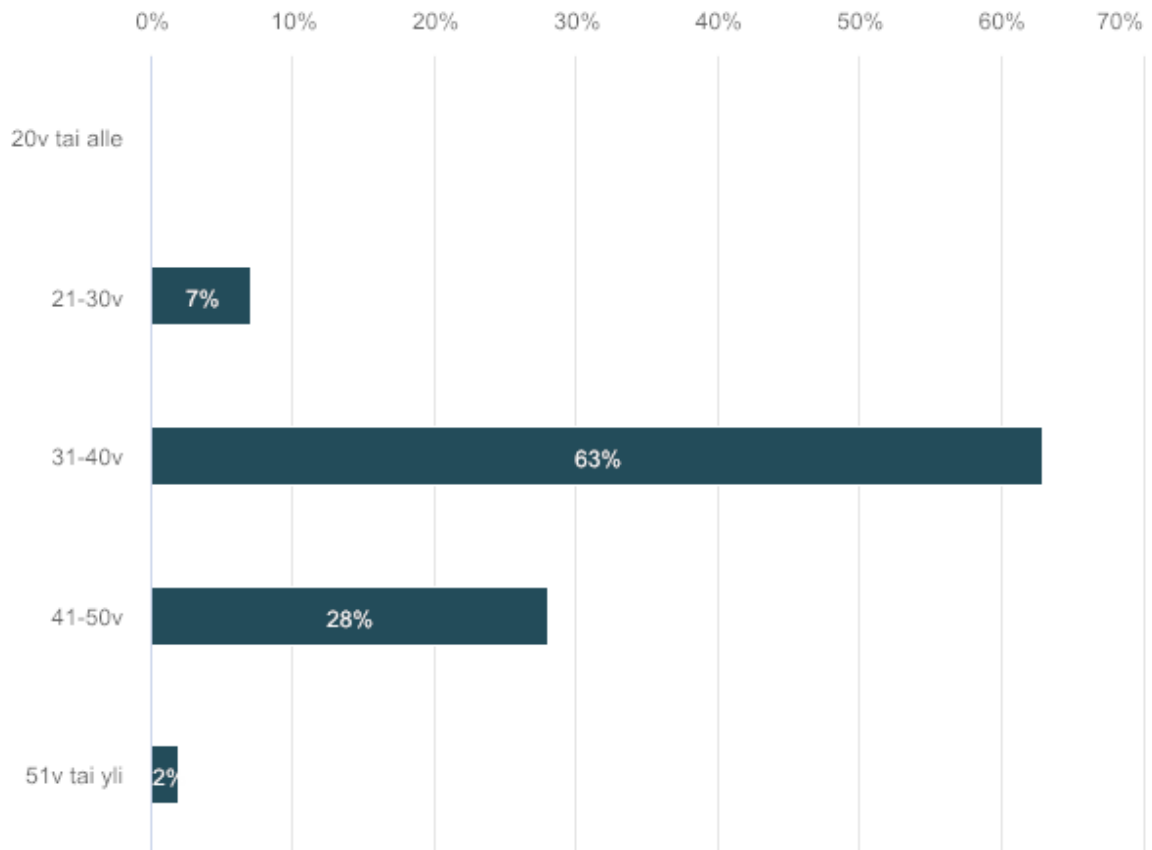
Video päätettiin ladata julkisena YouTubeen, koska se on tunnettu alusta videoiden jakamiselle, ja näin video on sieltä helposti tavoitettavissa. Linkkiä on helppo jakaa sähköisesti esimerkiksi Päikky-sovelluksen kautta, suoraan nettisivuilla, tai jos var-

haiskasvatusyksiköillä on sosiaalisen median kanavia käytössään, niin videon jakaminen tuottaa niihin laadukasta sisältöä. Video on kenen tahansa katsottavissa YouTubesta hakusanoilla ”sinun lapsesi päivä on joka päivä.”

5.10 Kyselyn vastaajat

Kysely lähetettiin noin 120:lle Ähtärin varhaiskasvatuksessa olevan lapsen perheelle Päikky-sovelluksen kautta nettilinkkinä. Kyselyyn vastasi nettilinkin kautta 46 henkilöä kahden viikon aikana. Kyselylinkki lähetettiin perheille maanantaina 18.1.2021 ja muistutusviesti siitä viikon päästä. Vastauksia tuli tasaisesti koko kyselyn aukiolon ajan. Kyselyn avasi 153 vastaajaa ja vastaamisen aloitti heistä 86. Lopullisten vastaajien määrän ollessa 46/120 saadaan vastausprosentiksi noin 38.

Kyselymme taustoittavia kysymyksiä olivat ikä, sukupuoli sekä kuinka pitkään vastaajalla on ollut lapsia varhaiskasvatuksessa. Lomakkeessa emme kysyneet tarkkaa varhaiskasvatusyksikköä anonymiteetin säilymiseksi tai vanhempien huoltajuussuhteita, koska ne eivät olleet olennaisia tutkimuksen kannalta.

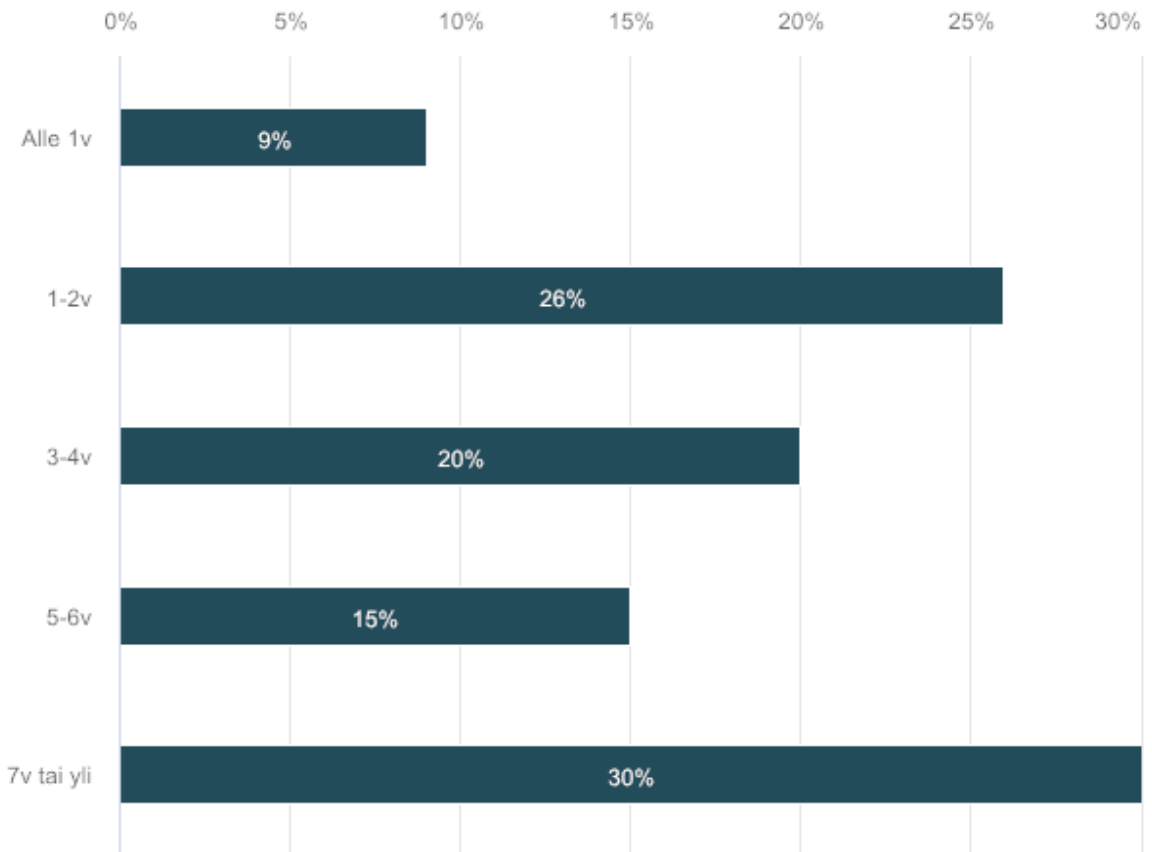

Kuvio 4. Vastaajien ikäjakauma. (N=46).

Kyselyyn vastasi 46 henkilöä, joista 42 naisia ja 4 miehiä. Suurin osa vastaajista (29) oli iältään 31–40-vuotiaita, ja 13 sijoittui ikähaarukkaan 41–50-v. Iältään 21–30-vuotiaita oli vastaajista 3 ja 1 yli 51-vuotias. Alle 20-vuotiaita vastaajia ei ollut lainkaan. (Kuvio 4.)

5.11 Asiakkuudet varhaiskasvatuksessa

Halusimme saada kyselyssä käsityksen siitä, kuinka monta vuotta vastaajilla on kokemusta varhaiskasvatuksesta, ja kuinka monta lasta heillä on varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä. Tällä pyrimme saamaan tietoa siitä, vaikuttaako pidempi kokemus varhaiskasvatuksesta vastaajien tietämykseen osallisuudesta.

Kuvio 5. Vastaajien asiakkuusvuodet varhaiskasvatuksessa. (N=46).

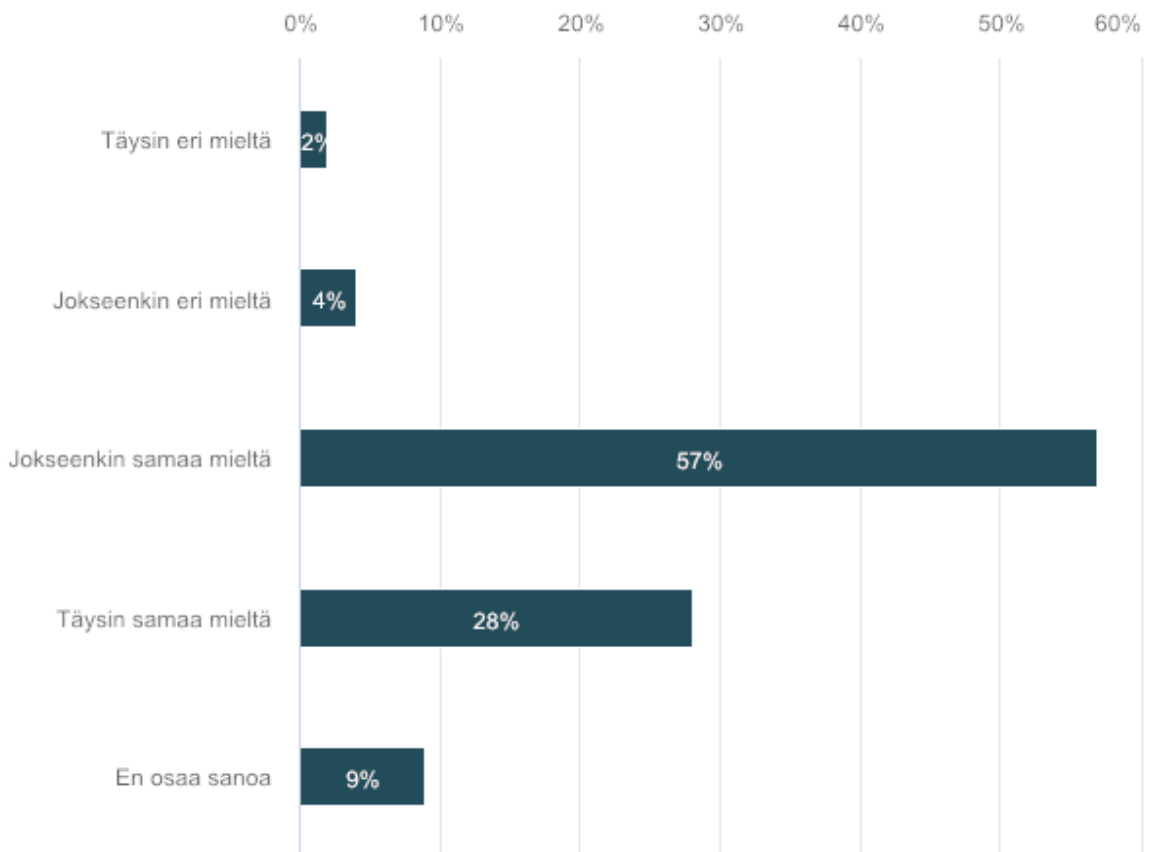
Kysyttäessä, kuinka monta vuotta sinulla on ollut lapsia varhaiskasvatuksessa, vastaukset hajaantuivat melko laajasti. Suurimmalla osalla (14) oli ollut lapsia varhaiskasvatuksessa 7 vuotta tai enemmän, ja selvästi pienin osa vastaajista (4) kertoi kokemuksen olevan alle 1 vuotta. Loput vastaajista sijoituivat välille 1–6 vuotta melko tasaisesti. (Kuvio 5).

Vastaajista 33 (72 %) kertoi heillä olevan tällä hetkellä yksi lapsi varhaiskasvatuksessa. Vanhemmista 13 (28 %) vastasi heillä olevan tällä hetkellä varhaiskasvatuksessa kaksi lasta. Muihin vastausvaihtoehtoihin (3, 4 ja 5 tai yli) ei tullut vastauksia lainkaan.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Vanhempien tietoisuus lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa

Selvitimme vanhempien tämänhetkisiä tietoja ja käsityksiä lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa pyytämällä heiltä vastausta väitteeseen ”tiedän, mitä lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa”. Selvästi eniten eli 26 vastaajaa koki olevansa väitteestä jokseenkin samaa mieltä. Täysin eri mieltä kertoi olevansa vain yksi vastaajista, ja jokseenkin eri mieltä oli kaksi vastaajaa. Täysin samaa mieltä oli vastaajista 13 (28 %). Neljä ei osannut vastata väitteeseen.

Kuvio 6. Vanhempien käsitykset omasta osallisuustietämyksestään. (N=46).

Vanhempien näkemystä siitä, mitä lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa, selvitettiin avoimella kysymyksellä. Kysymykseen vastasi 36 henkilöä. Vastauksissa korostui viisi eri teemaa. Selvästi eniten vastauksissa näkyi vanhempien ajatukset siitä, että osallisuus pitää sisällään lasten mielipiteiden huomioimista, kuuluksi tulemista ja suunnitteluun mukaan ottamista. Seuraavaksi eniten vastauksissa

korostui lapsen toimijuus. Vastaajat kertoivat osallisuuden sisältävän lapsen aktiivista osallistumista päiväkodin toimintaan, osallistumiseen ja uusien asioiden kokeiluun kannustamista. Vastauksista nousi esille, että vanhemmat liittävät osallisuuden lapsen kykyyn oppia ja kokeilla uusia asioita itse.

Lapset saavat ikätasonsa mukaisesti vaikuttaa siihen, mitä varhaiskasvatuksessa tehdään, heitä kuullaan ja huomioidaan.

Tasavertainen, arvostava, luottamusta herättävä tapa osallistua ryhmän toimintaan.

Lasten ja lapsiryhmän tuntemus, jatkuva havainnointi ja läsnäolo

Osallisuuden koettiin käsittävän myös lasten hyväksymisen omana itsenään kaikissa tilanteissa, sekä kasvattajien läsnäoloa ja lapsiryhmän tuntemista. Vastauksista nousi kasvattajien läsnäolon ja havainnoinnin merkitys sekä tasavertaisuus, arvostus ja luottamus ryhmän toimintaan osallistumisessa. Ryhmässä toimiminen ja yhteistyötaidot nousivat myös esille vanhempien vastauksista. Osallisuuteen koettiin sisältyvän yhteisössä toimimisen oppimista, ryhmään kuulumisen tunnetta sekä kokemusta siitä, että tulee ymmärretyksi omana itsenään. Yksi vanhemmista kertoi sen liittyvän sosiaalisten taitojen oppimiseen koulumaailmaa varten.

6.2 Lasten osallisuuden tavoitteet vanhempien näkökulmasta

Halusimme kysymyslomakkeen avulla selvittää myös, mitä vanhempien mielestä osallisuudella tavoitellaan varhaiskasvatuksessa eli miksi sen toteutuminen on tärkeää. Kysymykseen vastasi yhteensä 34 henkilöä ja vastaukset voidaan katsoa jakautuvan viiteen eri ryhmään melko tasaisesti. Osallisuuden tavoitteet vastaajat mielsivät lasten mielipiteen ilmaisuun, kuulluksi tulemiseen sekä omien oikeuksien tiedostamiseen. Tärkeänä nähtiin siis se, että lapset saavat äänensä kuuluviin ja sitä kautta tunteen omasta tärkeydestään ryhmän jäsenenä.

Aktiivisia kansalaisia, jotka ovat pienestä asti huomanneet, että asioihin voi vaikuttaa myös itse.

Lapsi oppii, että hänenkin mielipiteellä ja toiveilla on merkitystä. Hänen ajatukset kuullaan.

Lapsi tiedostaa oikeutensa.

Vastauksista selvisi, että vanhemmat ajattelivat osallisuudella tavoiteltavan lasten itsetunnon vahvistumista sekä mielekästä ja tasa-arvoista arkea lapsille. Näiden kahden ryhmän välillä vastausten lukumäärät jakautuivat lähes tasan. Vastajien mukaan osallisuuden toteutumisella voidaan tukea lasten itseluottamuksen ja minäkuvan vahvistumista sekä oman merkityksellisyyden kokemuksia. Lapset oppivat arvostamaan itseään ja hyväksymään itsensä sellaisena kuin ovat. Vastajat mielsivät osallisuuden tavoitteet lasten tasa-arvoisen kohtelun vahvistamiseen ja siihen, että toiminta ja arki varhaiskasvatuksessa on lapsille mielekästä. Lisäksi tavoitteet liittyvät heidän mielestään yhteisöllisyyden lisäämiseen, jolloin lapset viihtyvät päivähoitossa ja oppivat huomioimaan toisiaan, mutta samalla heidän yksilölliset vahvuutensa tulevat huomioituksi.

Se vahvistaa lapsen itsetuntoa, kun häntä kuunnellaan ja asioita toteutetaan lapsen mieltymysten mukaan.

Lapsi saa aktiivisesti osallistua arkeen ja ryhmän toimintaan. Toiminnasta tulee lapselle mielekkäämpää.

Osallisuudella tavoitellaan mielestäni yhteisöllisyyttä, että kokee olevansa ryhmässä mukana ja oppii ottamaan toisia huomioon.

Samalla hän oppii kuuntelemaan toistenkin mielipiteitä ja tekemään kompromisseja ja odottamaan oman vuoronsa toteutumista. Lapsi oppii vuorovaikutustaitoja.

Viimeiset kaksi ryhmää, joihin vastaukset jakautuivat liittyvät oppimisen ja kasvun tukemiseen sekä vuorovaikutustaitojen kehittymiseen tai ihmissuhteiden vahvistamiseen. Enemmän vastauksia keräsi oppimisen ja kasvun tukeminen, josta nousi esille lasten oppiminen turvallisessa ympäristössä, keskittymiskyvyn parantuminen sekä lasten omien tavoitteiden asettaminen. Osallisuudella katsottiin tavoiteltavan myös vuorovaikutustaitojen vahvistumista niin lasten ja kasvattajien välillä kuin lasten keskinäisessä kanssakäymisessä. Samalla kehittyi lasten taito kuunnella muiden mielipiteitä sekä erilaisten kompromissien tekeminen.

6.3 Vanhempien näkemys osallisuuden toteutumisesta

Kysymykseen siitä, miten hyvin lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa vanhempien mielestä toteutuu, vastasivat kaikki 46 vastaajaa. Heistä enemmistö, 21 (46 %) vastaajaa koki, että heidän lapsensa osallisuus varhaiskasvatuksessa toteutuu hyvin. Erittäin hyväksi osallisuuden toteutumisen koki vastaajista 13 (28 %). Kohtuulliseksi toteutumisen arvioi 6 (13 %) vastaajaa. Kukaan vastaajista ei kokenut osallisuuden toteutumista erittäin huonoksi tai huonoksi. Vastaajista 6 (13 %) ei osannut arvioida lastensa osallisuuden toteutumista.

Avoimella kysymyksellä kerättiin vanhemmilta konkreettisia esimerkkejä siitä, miten heidän lapsensa osallisuus varhaiskasvatuksessa toteutuu. Kysymykseen saatiin 35 vastausta. Vastaukset jakautuivat neljään eri teemaan, joista yksi sisälsi neljä alateemaa. Selvästi eniten vastaajat kertoivat osallisuuden toteutuvan lasten mielipiteiden huomioimisena erilaisissa tilanteissa. Mielipiteiden huomioimisessa vastaajat olivat kertoneet neljästä eri tilanteesta, joissa heidän lapsensa voivat vaikuttaa. Vastaajat kokivat, että heidän lapsensa saivat vaikuttaa siihen, millaisia leikkejä ja lauluja toteutetaan sekä ulko- että sisäleikeissä, minkälaisessa ryhmässä leikitään, sekä siinä, että lapset saivat viedä omia leluja hoitoon.

Lapset saavat kertoa toiveista leikeistä niin sisä- kuin ulkoleikeissä.

Lapset eivät ole päivän kulusta kovin yksityiskohtia kertoneet, mutta jumppahetkissä osallisuus arveltavasti toteutuu.

Esim. jos lapsi pitää metsäretkistä, se toteutetaan ja näin jää lapsen mieleen kiva toivottu asia.

Lasten mielipiteitä kuunneltiin suunniteltaessa liikuntahetkiä sekä retkiä. Luontoretkiä toteutettiin lapsen niin toivoessa, lasten toiveita ulkoilusta kyseltiin, ja motoristen taitojen harjoitteiden kautta harjoitettiin lasten taitoja. Lasten mielipiteitä huomioitiin myös ruokailua koskevissa asioissa. Vastaajat kertoivat, että lapset saavat vaikuttaa ruuan määrään ja toivoa omia lempiruokiaan. He myös toivat esille, että ruokailujen yhteydessä käydyt keskustelut liittyvät lasten osallisuuteen. Mielipiteitä huomioitiin vastaajien mukaan myös kädentaitojen toteuttamisessa, ja osallisuuden koettiin liittyvän vahvasti askarteluhetkiin ja niiden kautta kädentaitojen harjaannuttamiseen.

Omien taitojen harjaannuttaminen kädentaidoissa.

Hänen mielenkiinnonkohteita kysytään Vasu keskusteluissa. Ja pitkin vuotta lapseni toiveita on mielestäni kuunneltu ja toteutettukin.

Lapseni toiveita ja ajatuksia huomioidaan ja niistä keskustellaan vanhempien kanssa.

Opetetaan lapsia tunnistamaan heidän omat vahvuutensa ja välitetään tunne siitä, että he voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa koko ryhmään.

Osa vastaajista toi esille varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut. Tuotiin esiin, että lasten erityisiä mielenkiinnonkohteita on huomioitu, lasten kanssa keskusteltu ja lapsia kuunneltu. Kuulumisia kysellään ja lasten toiveita toteutetaan. Lapsille annetaan vaihtoehtoja ja tuetaan itsenäisessä päätöksenteossa. Lapset saavat toivoa tekemistä ja annetaan lapsille mahdollisuus valita muuta tekemistä, jos ohjelman mukainen tekeminen ei huvita. Joustetaan lasten toiveiden mukaan ja ryhmän toimintaa muokataan vastaamaan lasten kiinnostusta. Vastaajat kokivat osallisuuden toteutuvan myös ryhmässä toimimisessa. He kertoivat lasten osallistuvan erilaisiin ryhmätoimintoihin, luoneen kaverisuhteita, osallistuvan teemapäiviin, kokevansa olonsa osaksi yhteisöä, jossa otetaan mukaan tekemisiin. Tuli myös esille lasten itsetunnon kehittymisen tukemista sekä sosiaalisten taitojen kartuttamista.

6.4 Vanhempien kiinnostus osallisuutta kohtaan

Halusimme selvittää, kuinka paljon varhaiskasvattajat keskustelevat osallisuusaiheesta vanhempien kanssa. Vastaukset jakautuivat tasaisesti. Vastaajista 17 (37 %) kertoi, että on keskustellut varhaiskasvattajien kanssa lasten osallisuudesta. Kielteisesti kysymykseen vastasi 16 (35 %). Loput 13 (28 %) ei muistanut, onko aiheesta keskusteltu. Avoimella kysymyksellä haluttiin tarkentaa, millaisista osallisuuteen liittyvistä asioista vanhemmat ovat keskustelleet kasvattajien kanssa. Kysymykseen saatiin 12 vastausta, joista erottui neljä eri teemaa. Eniten vanhemmat olivat keskustelleet arkeen liittyvistä asioista, kuten lapsen ruokailutottumuksista, askarteluista ja leikeistä, lapsen mielipuuista sekä siitä, miten lapsen mielenkiinnonkohteita tuetaan varhaiskasvatuksessa.

Viimeisimpänä tulee esimerkiksi mieleen hiihtäminen. Lapselle annettiin mahdollisuus hiihtää myös sen varsinaisen hiihtohetken lisäksi omia hiihtoja päiväkodin pihassa, kun hänellä oli siihen innostusta.

Laidasta-laitaan. Jos kotona on sattunut jotain, mikä voi tulla lapsella mieleen, että ohjaajat pääsevät siihen helpommin mukaan.

Kuinka lasta kuunnellaan ja tuetaan, opetellaan asioita yhdessä ja lapsen mielipiteet sekä tunteet otetaan huomioon.

Lasten kokouksista ja siitä, miten hyvä on, että niitä järjestetään.

Keskustelua oli ollut myös siitä, millä tavoin lasta kuunnellaan ja tuetaan, miten hänen mielipiteitään huomioidaan ja toteutetaan sekä miksi lasten kokouksia järjestetään. Lisäksi vastauksista kävi ilmi, että vanhemmat ja kasvattajat ovat keskustelleet lapsen kehityksestä sekä sosiaalisista suhteista. Kyselyllä halusimme myös selvittää, ovatko vanhemmat kiinnostuneita saamaan lisää tietoa siitä, miten heidän lapsensa osallisuus varhaiskasvatuksessa toteutuu. Vastaajista 29 (63 %) vastasi kysymykseen kyllä. Kielteisesti vastasi 8 (17 %). Vastaajista 9 (20 %) ei osannut sanoa, haluaako lisää tietoa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöhömmö liittyvän tutkimuksen avulla halusimme saada käsityksen siitä, miten varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmat ymmärtävät osallisuuden tarkoituksen ja tavoitteet. Tarkoitus oli saada näistä mahdollisimman hyvä käsitys, koska vanhempien tietotaso osallisuudesta antoi suuntaa tuotoksen eli opasvideon sisältöön. Tässä luvussa kerrotaan tutkimustuloksiin liittyviä johtopäätöksiä.

Tutkimuksen tulokset vastasivat hyvin meidän asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Tulokset antoivat hyvän kuvan siitä, mitä vanhemmat tietävät osallisuudesta, ja ovatko he kiinnostuneita aiheesta. Opetushallitus ([viitattu 18.2.2021]) kiteyttää varhaiskasvatuksen osallisuuden tarkoittavan sitä, että lapset ovat ryhmänsä jäseniä ja aktiivisia toimijoita, joiden ajatukset kuullaan ja mielipiteet huomioidaan. Opetushallituksen mukaan lapsilla on oikeus tulla hyväksytyksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä mahdollisuus vaikuttaa päätöksiin, jotka liittyvät heidän omaan elämäänsä. Tutkimustuloksissa tämä kiteytys tuli selvästi esille muutamankin avoimen kysymyksen yhteydessä. Vanhemmat nostivat sekä osallisuuden tarkoituksen että sen tavoitteiden kohdalla eniten esille mielipiteen huomioimisen sekä kuulluksi tulemisen tunteen välittämisen lapselle. Mielipiteen huomioiminen näkyi selvästi eniten myös kysymyksessä, jossa pyydettiin kuvailemaan konkreettisesti, missä tilanteissa osallisuus toteutuu varhaiskasvatuksessa. Tämä on vanhemmilta tärkeä huomio, sillä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin (2018, 21) kerrotaan, että itsensä ja mielipiteidensä ilmaisu kuuluu lapsen oikeuksiin.

Tutkimustulosten mukaan suurimmalla osalla vastaajista (30 %) oli kokemusta varhaiskasvatuksesta seitsemän vuotta tai yli. Tästä on pääteltävissä, että kyselyyn vastanneista enemmistöllä oli perheessään enemmän kuin yksi lapsi. Vastaajien pitkät asiakkuudet varhaiskasvatuksessa eivät näytä tutkimuksen tuottaman tiedon valossa kuitenkaan laajentavan vanhempien tietoisuutta osallisuudesta. Tämä voi johtua osaltaan tutkimuksessa esille tulleesta tiedosta, että osallisuudesta keskustellaan melko vähän vanhempien ja kasvattajien välillä. Tämä tutkimustulos on huolestuttava, sillä teoriatiedossa tuodaan usein esille kasvatusyhteistyön tärkeyttä. Suomen vanhempainliitto (2018) painottaa kasvattajien ja vanhempien arvostavan kohtaamisen luovan hyvän yhteistyön perustan, ja pitää tärkeänä sitä, että lapsen

elämän tärkeät aikuiset tutustuvat sekä jakavat lapsen liittyvää tietoa toisilleen päivittäin. Sen mukaan aito kuuleminen ja aktiivinen kuulumisten vaihto luovat luottamuksellista yhteistyösuhdetta, jossa lapsen liittyvät, vaikeatkin aiheet on helpompi ottaa esille.

Vastaajista yli puolet kertoi olevansa jokseenkin samaa mieltä siitä, että tietävät, mitä lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa. Tämä on linjassa avointen kysymysten vastausten suhteen, koska niistä on pääteltävissä, että tietoisuus on melko suppeaa ja liittyy pääosin vain mielipiteiden huomioimiseen ja lasten kuunteeluun. Nämä ovat toki tärkeitä asioita osallisuudessa, joten hienoa, että ne korostuivat vastauksissa. Yllättävää oli se, että kuitenkin 13 vanhemmista arvioi olevansa täysin samaa mieltä, mikä on ristiriidassa avointen kysymysten tuottamien tutkimustulosten kanssa. Mahdollista on myös, että vanhemmat eivät vain osanneet tai jaksaneet pukea sanoiksi tietoisuuttaan, vaan vastasivat vain muutamalla sanalla.

Vanhemmat toivat esille osallisuuden tavoitteeksi vuorovaikutustaitojen kehittymisen sekä ihmissuhteiden vahvistumisen lasten ja kasvattajien välillä, mutta myös lasten keskinäisessä toiminnassa. Tätä näkökulmaa tuo esille Kähkösen (2018) tekemä haastattelu, jossa varhaiskasvatuksen erityisopettaja Riitta Kovalainen määrittelee erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten osallisuuden näyttäytymistä. Hänen mukaansa osallisuus näkyy juuri vuorovaikutustaitojen kehittymisenä ja ystävystymisenä toisten lasten kanssa. Edellisten lisäksi vastaajat olivat nimenneet osallisuudella tavoiteltavan lasten itsetunnon vahvistumista, jota tukee Shierin (2001, 111–115) kuvaus osallisuuden tasoista. Hänen mukaansa neljännellä tasolla kasvattajat tiedustelevat lasten mielipiteitä ja suunnittelevat toimintaa sen mukaisesti ja tämä kasvattaa lasten osallisuuden tunnetta sekä itsetuntoa.

Halusimme kyselyn avulla myös selvittää, ovatko vanhemmat kokemuksensa mukaan keskustelleet kasvattajien kanssa lasten osallisuuteen liittyvistä asioista ja jos ovat, niin minkälaisista. Vastaukset jakautuivat yllättävän tasaisesti kyllä- ja ei-vastausten kesken. Tästä voi olla pääteltävissä, että joissain varhaiskasvatusyksikössä osallisuutta on tuotu vanhemmille näkyväksi enemmän kuin toisessa. Vastaajista 13 ei muistanut keskustelleensa aiheesta, joten todennäköistä on, ettei asiasta ole keskusteltu tai ainakaan riittävästi. Heinosen ym. (2016, 230–231) mukaan esteenä vanhempien osallisuuden toteutumiselle voi olla heidän tietämättömyytensä varhaiskasvatuksen sisällöistä. He täsmentävät muutokseen tarvittavan kasvattajien

avoimuutta ja innokkuutta tuoda vanhemmille esille varhaiskasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Osallisuuteen liittyvät keskustelunaiheet koskivat enimmäkseen arkisia asioita sekä lasten kuuntelua ja mielipiteen huomioimista. Tämä on ilahduttavaa siitä näkökulmasta, että osallisuus tulisi näkyä nimenomaan erilaisissa arjen tilanteissa, ei vain suunnitellussa toiminnassa. Lasten kuunteleminen ja aito mahdollisuus omien mielipiteiden ilmaisuun ovat Revon ym. (2019, 16) mukaan edellytys osallisuuden pedagogiikan toteutumiseksi.

Tärkeä huomio oli se, että vastaajista 34 arvioi lastensa osallisuuden toteutuvan hyvin tai erittäin hyvin. Tämä on kuitenkin hieman ristiriidassa sen kanssa, että 16 huoltajaa ei ole keskustellut ja 13 ei muista keskustelleensa kasvattajien kanssa asiasta. Alle kouluikäiset lapset, varsinkaan pienimmät heistä, tuskin kykenevät tuottamaan vanhemmilleen tietoa osallisuuden toteutumisesta. Toki voi olla, että vanhemmat ajattelevat lastensa viihtymisen varhaiskasvatuksessa olevan yhteydessä osallisuuden toteutumiseen. Mahdollista on myös, että vastaajat ovat kokeneet saaneensa asiasta käsityksen esimerkiksi Päikyn kautta tai toisten vanhempien kanssa keskustelemalla. Jälkikäteen ajateltuna kysymyksen olisi voinut muotoilla esimerkiksi niin, että ovatko vanhemmat kokemuksensa mukaan saaneet tietoa osallisuudesta varhaiskasvatustyöstä. Silloin vastaukset olisivat voineet liittyä kasvotusten käytyihin keskusteluihin, Päikky-järjestelmän tai muuta kautta saatuun tietoon.

Yhtenä tutkimuskysymyksenä oli, ovatko vanhemmat kiinnostuneita osallisuudesta varhaiskasvatuksessa. Vastausten perusteella voidaan päätellä, että vanhemmat ovat selvästi halukkaita saamaan lisää tietoa lastensa osallisuuteen liittyvistä asioista. Suurin osa eli 63 % ilmoitti olevansa halukkaita saamaan asiasta lisää tietoa, mikä osoitti vanhemmilla olevan siitä kiinnostusta. Tämä on tärkeä tieto yhteistyökumppanimme, mutta myös muiden varhaiskasvatuksessa työskentelevien sekä tämän työn tarpeellisuuden kannalta.

8 POHDINTA

Esittelemme pohdinnassa koko prosessin alusta loppuun ja mietimme, millaisia haasteita ja onnistumisia koimme työn tekemisen aikana. Tutkimustulokset olivat hyvin sen suuntaisia, mitä etukäteen niiden ajattelimmekin olevan. Suuria yllätyksiä ei siis tullut. Vanhempien kiinnostus aiheetta kohtaan verrattuna siihen, millainen tietotaso heillä tällä hetkellä on, osoittaa tämän työn ja erityisesti videotuotoksen olevan tarpeellinen ja merkityksellinen.

Suoritimme kumpikin varhaiskasvatuksen opintokokonaisuuden eli saimme varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyden, joten opinnäytetyönkin tuli liittyä varhaiskasvatukseen. Pohdimme yhdessä, mikä aihe molempia kiinnostaisi, ja keskustelu siirtyi nopeasti lasten osallisuuden pariin. Varhaiskasvatuksen opinnoissa oli monesti tullut ilmi vanhempien melko suppeat käsitykset siitä, mitä muuta varhaiskasvatuksen tulisi olla kuin perushoitoa. Usein vanhemmille riittää tieto siitä, onko lapsi syönyt ja nukkunut. Näitä huomioita tukivat myös meidän kummankin omat kokemukset. Johanna on työssään varhaiskasvatuksessa todennut asian konkreettisesti työntekijän näkökulmasta. Nina taas on ollut juuri se vanhempi, joka ei ole sen suuremmin ajatellut varhaiskasvatuksen merkitystä lapsen oppimisen ja kehittymisen tukijana. Halusimme siis, että tällä työllämme voisimme olla edes vähän omalta osaltamme vaikuttamassa siihen, että saisimme laadukkaan varhaiskasvatuksen sisältöä tiedoksi vanhemmille. Osallisuusaihe on viime vuosina ollut keskusteluissa pinnalla, ja joissakin kunnissa osallisuus on otettu vuoden teemaksi varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme aikana myös yhteistyökumppanimme Ähtärin varhaiskasvatus valitsi lasten osallisuuden teemakseen ja kunnassa vuonna 2021 meneillään oleva hanke liittyy vahvasti lasten osallisuuden mahdollistamiseen. Aihe oli siis ajankohtainen, puhumattakaan sen tärkeydestä.

Osallisuudesta oli kuitenkin tehty useita opinnäytetöitä, niin lasten kuin vanhempienkin näkökulmasta. Halusimme löytää sellaisen näkökulman aiheeseen, josta ei ollut ennestään tehty opinnäytetöitä. Näkökulma tarkentui tutkimaan sitä, onko vanhemmilla niin suppeat tiedot lasten osallisuudesta, kuin minkälainen käsitys meillä asiasta oli. Heidän olisi tärkeä olla tietoisia siitä, että heidän lapsensa eivät ole vain subjekteja, vaan aktiivisia, itsenäisiä toimijoita, joilla on oikeus vaikuttaa, ilmaista

omat mielipiteensä ja tulla kuulluksi varhaiskasvatuksessa. Tällä on vaikutusta siihen, että varhaiskasvattajien työtä arvostettaisiin enemmän.

Teimme opinnäytetyömme parina, koska koimme molemmat sen miellyttäväksi tavaksi työskennellä. Sosionomin kompetensseissa (Diak 2016) asiakastyön osaamiseen kuuluu ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen luominen. Vuorovaikutus on sosiaalialalla tärkeässä asemassa työn tekemisen työkaluna, ja koimme sen olevan tärkeää myös tässä tutkimuksessa. Asioiden ääneen ja yhdessä pohtiminen antavat tekijöilleen aina enemmän kuin yksin puurtaminen, ja omat näkökulmat laajenevat toisen mielipiteitä ja ajatuksia kuunnellessa. Toiselta saa uusien näkökulmien lisäksi aina myös jotain uutta oppia. Olemme molemmat tyytyväisiä siihen, että päätimme tehdä opinnäytetyön yhdessä. Työskentely oli sujuvaa ja mutkatonta sekä työnjako tasainen. Molemmat antoivat työlle yhtä ison panoksen.

Yhteydenpitovälineenämme toimi Teams ja Whatsapp. Olemme molemmat perheenäitejä ja työntekijöitä, joten haasteena oli ajoittain saada aikataulut sopimaan yhteen. Teimmekin työtä niin, että pidimme säännöllisesti suunnittelupalavereita, joissa kartoitimme, missä mennään ja mikä on seuraava askel. Sovimme työnjaon, minkä jälkeen työstimme kumpikin omaan tahtiimme sovitut asiat. Seuraavassa palaverissa kävimme taas läpi, mitä olimme saaneet aikaan, ja täydensimme toistemme tekstejä vielä yhdessä. Tutkimustulosten analysoinnin ja niistä tehdyt johtopäätökset koimme selkeämmäksi pohtia yhdessä, jolloin oli luontevaa keskustella niistä heti ääneen. Koimme nämä molemmat tyylit antoisaksi toteuttaa opinnäytetyömme. Prosessi olisi voinut olla tehokkaampi ja nopeampi yksin tehdessä, koska yhdessä pohtiminen ja pitkät keskustelut veivät paljon aikaa, mutta olemme molemmat varmoja, että prosessi ei olisi ollut niin antoisa, kuin mitä se parityönä oli.

Saimme yhteistyökumppaniksemme Ähtärin varhaiskasvatuksen, mikä oli luonnollinen ja helppo valinta, sillä Johanna on työskennellyt siellä jo vuosia. Ähtärin varhaiskasvatus oli alusta asti kiinnostuneena mukana prosessissa, ja heitä kiinnostivat erityisesti tutkimuksen tulokset. Kasvattajien voi olla vaikea arvioida sitä, miten hyvin vanhemmat ymmärtävät varhaiskasvatuksen sisältöjä. Tutkimus antaa yhteistyötahomme varhaiskasvattajille arvokasta tietoa vanhempien tietoisuudesta osallisuuden näkökulmasta. Se toimii lisäksi hyvänä muistutuksena heille siitä, että vanhempien kanssa tapahtuvat keskustelut ja yhteistyö ylipäätään ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Tutkimustulosten avulla myös varhaiskasvatuksen johdon on

helppo muodostaa käsitys siitä, miten paljon varhaiskasvatussyksiköt tuovat osallisuutta näkyväksi vanhemmille ja kuinka kiinnostuneita vanhemmat ovat saamaan siitä lisää tietoa. Videotuotoksemme on vapaasti yhteistyötahomme käytettävissä ja toimii hyvänä lisänä esimerkiksi vanhempainilloissa. Video on hyvä keino lisätä varhaiskasvatuksen uusien työntekijöiden sekä työharjoittelijoiden tietoa osallisuudesta, joten toivomme, että se säilyy Ähtärin varhaiskasvatuksen käytössä myös tulevaisuudessa.

Teoriaosiota aloimme kokoamaan syksyllä 2020, jolloin etsimme mahdollisimman monipuolisesti eri tyyliä lähteitä lasten osallisuudesta. Kirjoja on aiheesta tehty paljon, minkä vuoksi osa painetuista lähteistä sisälsivät vanhaan varhaiskasvatussuunnitelmaan pohjautuvaa tietoa. Hyödynsimme aina mahdollisimman tuoreita lähteitä, joista poimimme työhömmme parhaiten sopivat materiaalit. Kansainvälisiä lähteitä aiheesta löytyi jonkun verran, mutta myös niissä täytyi ottaa huomioon, kuka tiedon oli julkaissut ja milloin. Pääasiassa lähteitä lasten osallisuusaiheesta löytyi eri kanavista mukavasti.

Tutkimuksen tekeminen oli mielenkiintoista, ja hyvän opinnäytetyön ohjaajan vinkeillä saimme Webropol-kyselystä luotua täsmällisesti tutkimuskysymyksiin vastaavan, mutta riittävän tiiviin, jotta siihen oli nopeaa vastata. Sen ansiosta saimmekin kyselyyn omasta mielestämme yllättävän paljon vastauksia. Tavoittelimme viittäkymmentä vastaajaa, ja jäimme vain neljän vastaajan päähän tavoitteesta. Tutkimustulosten kirjoittaminen ja pohtiminen oli mielenkiintoista, ja tekstiä syntyi nopeasti.

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen. Koimme, että koska tutkimusjoukko oli niin iso, Webropol-kysely on helpoin, nopein ja tavoittavin tapa saada kattavasti vastauksia vanhemmilta. Myös anonymiteetti säilyi verkkokyselyssä ja koemme, että vanhemmat pystyivät rehellisesti vastaamaan kysymyksiin, kun ei tarvinnut vastata omalla nimellään. Haastattelut olisivat olleet toinen tutkimusmenetelmävaihtoehto, mutta hylkäsimme ajatuksen, koska emme olisi mitenkään pystyneet varmistamaan, että saamme haastateltavaksemme riittävän erilaisia vastaajia. Kyselytutkimuksella tavoitimme eri-ikäisiä, eri ryhmien vanhempia, joilla oli erimittaiset kokemukset varhaiskasvatuksesta ja eritasoisista tietoutta osallisuudesta.

Tutkimus tuotti tietoa vanhempien kiinnostuksesta osallisuutta kohtaan. Toisaalta esille tuli tieto siitä, että osallisuudesta keskustellaan melko vähän varhaiskasvatuksessa. Nämä tuottivat meille jatkotutkimusaiheideoita. Voisi olla aiheellista tutkia enemmän sitä, millaisista aiheista Ähtärin varhaiskasvatuksen kasvattajat keskustelvat vanhempien kanssa näiden tuodessa ja viedessä lapsia. Olisi mielenkiintoista tutkia, millä tavoin kasvattajat tuovat vanhemmille esille sitä, miten lasten osallisuutta on toteutettu päivän aikana, vai tuovatko he sitä esille laisinkaan. Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi tutkia sitä, miten lapset kokevat osallisuuden toteutumisen Ähtärin varhaiskasvatuksessa omassa yksikössään.

Sosionomin tutkimukselliseen kehittämis- ja innovaatio-osaamiseen kuuluu kyky tuottaa ja arvioida tietoa, jolla edistetään asiakkaan hyvinvointia (Diak 2016). Halusimme tuottaa vanhemmille helposti lähestyttävää tietoa ja pohdimme, mikä olisi paras keino siihen. Aluksi harkitsimme tekemämme osallisuusteemaisen lehtisen, jota varhaiskasvatusyksiköt voisivat jakaa vanhemmille. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen omien kokemustemme perusteella, että usein sen kaltaiset tuotokset jäävät auton takapenkille pyörimään, kunnes ne kannetaan lehtikeräykseen lukematta. Osallisuusteemainen video tuntui nykypäiväiseltä ja mielekkäältä vaihtoehdolta, etenkin tänä poikkeusaikana, kun kaikki tapahtuu yhä enemmän verkossa. Päätimme tehdä videosta lyhyen ja napakan, joka sisältäisi kuitenkin oleelliset asiat lasten osallisuudesta vanhemmille helposti ymmärrettävällä kielellä. Video on helppo näyttää vanhemmille esimerkiksi vanhempainilloissa tai jakaa suoraan linkkinä. Sen voi lisätä varhaiskasvatuksen Peda.net-nettisivulle, jolloin se on kaikkien vapaasti katsottavissa. Riittävän lyhyt video houkuttelee katsomaan; jos video kestää useita minutteja, se helposti koetaan liian aikaa vieväksi nykypäivän kiireisessä elämässä, eikä edes aloiteta katsomaan.

Videon tekeminen oli meille molemmille uutta, mutta siitäkin selvittiin omasta mielestämme kunnialla, ja videosta tuli napakka ja hyödynnettävä tuotos. Isoimmaksi haasteeksi koimme saada teksti tarpeeksi arkikieliseksi, mutta niin, että sen uskottavuus ja ammatillisuus säilyy. Videosta tuli meidän mielestämme sopivan mittainen, ja se sisältää juuri ne asiat, jotka vanhempien on tärkeää osallisuudesta tietää. Pidimme tärkeänä, että teksti on selkeää ja ytimekästä, ja kun näytimme videon muutamille testikatsojille, saimme palautetta videon olevan todella selkeä ja helposti lähestyttävä.

Opinnäytetyöprosessimme alkoi juuri silloin, kun Suomeen iski maailmanlaajuinen Covid-19-pandemia. Tutkimus oli päätetty tehdä Webropol-kyselynä jo ennen kuin pandemia alkoi, joten pandemia ei vaikuttanut meidän suunnitelmiimme. Koska kaikki luennot siirtyivät etäopiskeluun pandemian vuoksi, päätimme tehdä opinnäytetyötämme etänä. Myös kaikki muut opinnäytetyöseminaarit, paitsi ensimmäinen, pidettiin Teamsin välityksellä, mikä ei tietenkään ole niin antoisaa kuin jos kaikki olisivat samassa tilassa. Silti koemme, että meillä oli hyvät, vuorovaikutukselliset seminaariryhmät, ja jokainen seminaari antoi eväitä jatkaa työtä eteenpäin uudella tarmolla. Toisaalta koronaviruspandemia vapautti meidän päivistämme enemmän aikaresursseja työn tekemiselle.

Oppimisprosessina opinnäytetyö oli erittäin antoisa. Kumpikaan meistä ei ollut tehnyt tämän tyylistä tutkimusta ennemmin. Opimme paljon tutkimusetiikasta, tiedonhankinnasta, kysymyslomakkeiden laatimisesta, tutkimustulosten käsittelystä sekä tietysti itse aiheestamme. Osallisuus on iso alue laadukkaassa varhaiskasvatuksessa, ja se, että olemme nyt opiskelleet osallisuutta perin pohjin, antaa varmasti meille paljon ammatillista osaamista tulevaan työhöme sosionomeina ja varhaiskasvatuksen opettajina. Osallisuusteema koskettaa jokaista sosionomin työkenttää, ja tämä tietopohja, mitä olemme hankkineet opinnäytetyötä tehdessämme, on tärkeä ja täysin hyödynnettävissä millä tahansa sosionomin työkentällä.

Nyt prosessin loputtua on tunnelma hieman haikea, mutta ehdottomasti myös helpottunut. Opinnäytetyön tekeminen oli kaiken muun arkielämän keskellä kuormittavaa, mutta myös toisaalta ihanaa omaa aikaa, jossa pääsi täysin omaan maailmaan. Kuulokset päässä näppäimistöä näpytellessä aivot eivät keskittyneet mihinkään muuhun kuin opiskeluun, ja se oli perheenäideille, yllättävää kyllä, rentouttavaa vaihtelua. Olemme tyytyväisiä sekä lopputulokseen että panokseen, mitä annoimme opinnäytetyöllemme, ja toivomme työn tuottavan hyötyä muillekin, kuin meille. Lopuksi haluamme vielä kiittää yhteistyötahoamme ja jokaista kyselyyn vastannutta vanhempaa.

LÄHTEET

- Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Alholm S. 2014. ”Että jokainen lapsi saisi osallistua niillä taidoilla, mitä hänellä on”: Kasvattajien toiminta lasten osallisuudessa. [Verkkójulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Väitösk. [Viitattu 3.10.2020]. Saatavana: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/96158/GRADU-1412668685.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Auvinen, S., Malmi, K. & Markku, V. 2019. Lasten osallisuus Länsi-Saimaan kuntien varhaiskasvatuksessa. [Verkkójulkaisu]. Lappeenranta: Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala, sosionomin koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 9.4.2021]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/227828/Auvinen_Sanna%2cMalmi_Katri%2cMarkku_Venla.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Diak. 29.4.2016. Sosionomi (AMK) -koulutuksesta valmistuneen osaamisvaatimukset eli kompetenssit. [Verkkosivu]. [Viitattu 24.2.2021]. Saatavana: <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/#479d4d7e>
- Ghirotto, L. & Mazzoni, V. 2013. Being part, being involved: the adult’s role and child participation in an early childhood learning context. [Verkkolehtiartikkeli]. International Journal of Early Years Education 21 (4), 300–308. [Viitattu 19.10.2020]. Saatavana Ebsco Academic Search Elite -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Heikka, J., Fronsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) 2014. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Osallisuutta edistävän suunnittelun tasot. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. uud. p. Helsinki: Edita.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U., 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. uud. p. Jyväskylä: Gummerrus.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud.p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hännikäinen, M. 2013. Varhaiskasvatus pienten lasten päiväkotiryhmissä: Hoitoa kasvatusta vai opetusta? Teoksessa: K, Karila & L. Lipponen (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 30–53.

- Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa?: Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieto Oy.
- Kaartinen, K. 2015. Lapsilähtöisyys varhaiskasvatuksessa ”Hei hoitotäti, en minä oo ihminen, minä oon poika!”. [Verkkojulkaisu]. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 7.5.2020]. Saatavana: <https://www.theseus.fi/handle/10024/101079>
- Kanninen K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus: tilannekatsaus toukokuu 2016. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 23.10.2020]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf
- Kataja, E. 2014. Yhteinen osallisuus varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. Teoksessa: J. Heikka, E. Fronsén, J. Elo & J. Leinonen (toim.). Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 56–79.
- Kettunen, I. 13.11.2017. Osallisuus on lapsen oikeus. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Talentia-lehti. [Viitattu 3.10.2020]. Saatavana: <https://www.talentia-lehti.fi/osallisuus-on-lapsen-oikeus/>
- Koivula, M., Siippainen A. & Eerola-Pennanen P. 2017. Valloittava varhaiskasvatus. [Verkkokirja]. Tampere: Vastapaino Oy. [Viitattu 6.5.2020]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Kronqvist, E-L. & Jokimies, J. 2008. Vanhemmat varhaiskasvatuksen laadun arvioijina: tuloksia Vaikuta vanhempi- selvityksestä. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Stakes. [Viitattu 26.11.2020]. Saatavana: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77107/R22-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>
- Kronqvist, E-L. & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt. Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Kähkönen, S. 2018. Pienenkin lapsen osallisuuteen tulee panostaa: ”Pienikin lapsi oppii, että hänen mielipiteillään on merkitystä ja että saa olla oma tahto.” [Verkkolehtiartikkeli]. Super-lehti. [Viitattu 21.2.2021]. Saatavana: <https://www.superlehti.fi/tyoelama/ammattissa/pienenkin-lapsen-osallisuuteen-tulee-panostaa-lapsi-oppii-etta-hanen-mielipiteillaan-on-merkitysta-ja-etta-saa-olla-oma-tahto/>
- L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki.
- Lapin Ammattikorkeakoulu. Ei päiväystä. Opinnäytetyön toteutustapoja. Tutkimuksellinen opinnäytetyö. [Verkkosivu]. [Viitattu 7.5.2020]. Saatavana: <https://www.lapinamk.fi/fi/Opiskelijalle/Opinto-opas,-AMK-tutkinto/Opinnaytetyoohje/Opinnaytetyon-toteuttaminen>

- Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: J. Heikka, E. Fronsén, J. Elo, J. Leinonen (toim.). Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus Ry. 16–40.
- Leskisenoja, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa: toteuta käytännössä. Jyväskylä: PS-kustannus
- Lipponen, L., Kumpulainen, K. & Hilppö, J. 2013. Haluan, voin ja osaan: lasten toimijuuden rakentuminen päiväkodissa. Teoksessa: K. Karila & L. Lipponen (toim.). Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino. 159–176.
- Neitola, M. 2013. Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuyhteisöissä. Teoksessa: P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.). Pienten piirissä: yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–141.
- Nyt on pedagogiikan aika. 2017. Osallisuuden polulla. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto.
- Ojasalo, K., Moilanen, T., & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudella osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Opas, M. 2013. Yhteisöllinen kasvattajatiimi. Teoksessa: P. Marjanen, M. Marttila, M. Varsa (toim.). Pienten piirissä: yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 141–167.
- Opetushallitus. Ei päiväystä. Osallisuus varhaiskasvatuksessa- videosarja. [Verkkosivu]. [Viitattu 18.2.2021]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-videosarja#970b9eda>.
- Paalasmaa, J. 2016. Maailman parhaat kasvatusajatukset. Helsinki: Into.
- P. Pihlaja & R. Viitala (toim.). 2018. Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Piironen, T. 2007. Ohjaajan opas lasten osallistavien ryhmien ohjaamiseen. Kuunnelkaa meitä – Lasten osallisuushanke 2006–2007. [Verkkajulkaisu]. Helsinki. [Viitattu 19.10.2020]. Saatavana: <https://nuorisoseurat.fi/wp-content/uploads/2016/12/mun-vuoro-osallisuusopas.pdf>
- Pulkkinen, L. 2018. Kohti yhteistä lapsikäsitystä. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 7.5.2020]. Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136124/URN_ISBN_978-952-343-086-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Pyökkimies, M. 2009. Lapsen osallisuus suomalaisissa varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa. [Verkkójulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Opinnäytetyö. [Viitattu 8.5.2020]. Saatavana: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/22634/1/URN_NBN_fi_jyu-200912134515.pdf
- Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet: Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa: K. Karila & L. Lipponen (toim). Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino. 69–95.
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M-K., Gammelgård L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. 2019. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa: Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. [Verkkójulkaisu]. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. [Viitattu 23.1.2021]. Saatavana: https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf
- Repo, L., Paananen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M.K., Eskelinen, M., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Hjelt, H. & Marjanen, J. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 toimeenpanon arviointi: varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto ja sisällöt. [Verkkójulkaisu]. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. [Viitattu 23.10.2020]. Saatavana: https://karvi.fi/app/uploads/2018/08/Varhaiskasvatussuunnitelmantoimeenpanon-arviointi_2018.pdf
- Roos, P. 2016. Lasten osallisuuden mahdollisuudet päiväkotiarjessa. Teoksessa: P. Roos (toim.) Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. 2. korj. p. Vaasa: Waasa Graphics Oy. 51–65.
- Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. [Viitattu 8.5.2020]. Saatavana: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7.html>
- Saari, N. & Simsiö, J. 9.4.2021. Sinun lapsesi päivä on joka päivä – lasten osallisuus varhaiskasvatuksen arjessa. [Video]. [Viitattu 13.4.2021]. Saatavana: <https://www.youtube.com/watch?v=l2nxCw0bWFQ>
- Shier, H. 2001. Pathways of Participation: Openings, Opportunities and Obligations. [Verkkolehtiartikkeli]. Children and Society 15, 107–117. [Viitattu 1.12.2020]. Saatavana Ebsco Academic Search Elite -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Storgård, E. 2019. Lasten osallisuuden vahvistaminen varhaiskasvatuksessa. [Verkkójulkaisu]. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi YAMK. Opinnäytetyö YAMK. [Viitattu 9.4.2021]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/169293/Storgard_Emma.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Sturges, M. 2015. Supporting Child Participation in the Early Years of Education. [Verkkolehtiartikkeli]. Journal of Education and Educational Development 2 (1),

17– 29. [Viitattu 19.10.2020]. Saatavana: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1161450.pdf>

Suomen vanhempainliitto. 20.9.2018. Varhaiskasvatus uudistamisen kohteena. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 22.2.2021]. Saatavana: <https://vanhempainliitto.fi/wp-content/uploads/2018/09/Varhaiskasvatusesite2017.pdf>

Syrjämäki, M. 2015. Osallisuuspuhetta integroidussa erityisryhmässä. [Verkkolehdistiartikkeli]. Varhaiskasvatuksen Tiedelehti Journal of Early Childhood Education Research 4 (1), 22–41. [Viitattu 19.10.2020]. Saatavana: <https://jecer.org/wp-content/uploads/2015/05/Syrjamaki-issue4-1.pdf>

Turja, L. 2011. Lapset osallisina – Kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. [Verkkolehdistiartikkeli]. Suomen Varhaiskasvatus ry:n verkkolehti. (5) 24–35. [Viitattu 1.11.2020]. Saatavana: <https://eceaf.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>

Turja, L. 2017. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4.uud.p. Jyväskylä: PS-kustannus, 38–56.

Turja, L. 2018. Osallisuuden pedagogiikan jalkauttaminen varhaiskasvatuksen arkeen. Teoksessa: J. Kangas, J. Vlasov, E. Fronsén & J. Heikka (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2 – Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen. Helsinki: Suomen Varhaiskasvatus ry, 63–120.

Tuomi J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. [Viitattu 5.4.2021]. Saatavana Eilibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Valli, R. & Perkkilä, P. 2018. Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa: Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 117–123.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 5.5.2020]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus

Virkki, P. 2015. Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä. Helsinki: Itä-Suomen yliopisto. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Educations, Humanities, and Theology No 66. Väitösk.

LIITTEET

Liite 1. Kysely

Liite 2. Avointen kysymysten tyypittely/ värikoodaus

Liite 3. Tutkimuslupa Ähtärin kaupungin varhaiskasvatukseen

Liite 1. Kysely

Webropol-kysymykset opinnäytetyöhön

Hei! Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyömme lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa vanhemmille suunnatusta näkökulmasta. Yhteistyötahonamme toimii Ähtärin varhaiskasvatus. Tarkoituksenamme on lisätä vanhempien tietoisuutta lasten osallisuudesta osana laadukasta varhaiskasvatusta. Vastaustenne pohjalta teemme videotuotoksen, jonka tavoitteena on lisätä vanhempien tietoa lasten osallisuudesta. Vastauksesi on meille tärkeä, ja vastaamiseen kuluu vain 5-10 minuuttia.

Yhteistyöterveisin, Nina Saari ja Johanna Simsiö

1. Vastaajan sukupuoli

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua kertoa

2. Vastaajan ikä

- 20v tai alle
- 21-30v
- 31-40v
- 41-50v
- 51v tai yli

3. Kuinka monta vuotta sinulla on ollut lapsia varhaiskasvatuksessa?

- Alle 1v
- 1-2v
- 3-4v
- 5-6v
- 7v tai yli

4. Kuinka monta lasta sinulla on tällä hetkellä varhaiskasvatuksessa?

_1

_2

_3

_4

_5 tai yli

5. Tiedän, mitä lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa

_ Täysin eri mieltä

_ Jokseenkin eri mieltä

_ Jokseenkin samaa mieltä

_ Täysin samaa mieltä

_ En osaa sanoa

6. Kuvaile omin sanoin, mitä lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa mielestäsi tarkoittaa

---

---

7. Kerro konkreettisia esimerkkejä, millä tavoin lapsesi osallisuus varhaiskasvatuksessa toteutuu

---

---

8. Kuvaile omin sanoin, mitä lasten osallisuudella varhaiskasvatuksessa mielestäsi tavoitellaan

---

---

9. Miten hyvin arvioisit lapsesi osallisuuden varhaiskasvatuksessa toteutuvan?

- Erittäin huonosti
- Huonosti
- Kohtuullisesti
- Hyvin
- Erittäin hyvin
- En osaa sanoa

10. Oletko keskustellut varhaiskasvattajien kanssa lasten osallisuudesta?

- Kyllä
- Ei
- En muista

11. Jos vastasit edelliseen kyllä, minkälaisista asioista?

---

12. Haluaisitko saada lisää tietoa siitä, miten lapsesi osallisuus varhaiskasvatuksessa toteutuu?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Kiitos vastauksestasi!

Liite 2. Avointen kysymysten tyypittely/ värikoodaus

Kysymys 6: Kuvaile omin sanoin, mitä lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa mielestäsi tarkoittaa

(36 vastaajaa)

1.Lapset mukana suunnittelussa, mielipiteiden huomiominen

suunnittelemassa/toteuttamassa oman kehitystasonsa mukaisesti.

Asioiden yhdessä suunnittelemista ja tekemistä lasten kanssa

Lasten toiveita kuunnellaan kun suunnitellaan päiväohjelmaa.

mahdollisuus vaikuttaa omaan toimintaan,

Lasten toiveita varhaiskasvatuksessa kuullaan

Näin lasten tarpeet ja kiinnostuksenkohteet tulevat näkyväksi. Lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa mm toimintaan ja lasten aloitteisiin vastataan.

saa toteuttaa omia vahvuuksiin sekä esittää toiveita yhteiseen tekemiseen.

2. Lapsen hyväksyminen

Lapsen mahdollisuutta tulla huomioiduksi omana itsenään,

Lapsi hyväksytään omana itsenään kaikissa tilanteissa.

Otetaan huomioon lasten eroavaisuudet.

hänet hyväksytään omana itsenä.

3.Ryhmässä toiminen, yhteistyötaidot

Lapsi oppii toimimaan toisten lasten ja aikuisten kanssa.

Lapset toimii ryhmässä omina itsenään

tietoisuus siitä että tulee ymmärretyksi omana itsenään ja yhtenä ryhmän jäsenistä.

Lapsi on mukana ryhmässä. Opettelee sosiaalisia taitoja ja valmistautuu näin koulu maailmaan. Leikin varjolla.

Oletan sen tarkoittavan joltain sellaista, että lapsi on päässyt ikäänkuin sisälle omaan varhaiskasvatusyhteisöönsä. "kuuluu porukkaan"

4.Kasvattajien toimintatapa, läsnäolo, lapsiryhmän tuntemus

Lasten ja lapsiryhmän tuntemus, jatkuva havainnointi ja läsnäolo

Osallisuuteen on määritelty toimintatavat joita seurataan.

Tasavertainen, arvostava, luottamusta herättävä tapa osallistua ryhmän toimintaan.

Läsnäoloa ja lasten tarpeisiin vastaamista. Lapset mukaan päätöksenteko prosessiin

5.Lapsi tekevä osapuoli, toimijuus

Osallistumista omaan arkeensa päiväkodissa

Itse tekien ja sitä kautta oppien uusia taitoja

Ovat tekevänä osapuolena päivän tekemisissä.

Lapset osallistuvat ja heitä osallistutaan.

He ovat ryhmänsä aktiivisia toimijoita

lasten omien taitojen harjaannuttamista

Lapsen kehitystaso huomioiden ohjattua ja vapaampaa tekemistä, joihin lapsella on mahdollisuus osallistua omien taitojensa mukaan tai avustetusti

Lasten mielipiteitä ja ajatuksia eri asioihin liittyen kysellään säännöllisesti ja mahdollisuuksien mukaan ne myös otetaan huomioon.

Osallisuutta voi myös olla mahdollisuus valita olla osallistumatta jos rohkeus ei riitä tai joltain taitoa ei vielä osaa jolloin syntyy epävarmuutta.

Lapset saavat ikätasonsa mukaisesti vaikuttaa siihen, mitä varhaiskasvatuksessa tehdään, heitä kuullaan ja huomioidaan.

-Lasten toiveiden ja mielipiteiden kysymistä/selvittämistä ja huomioimista käytännön työssä siltä osin, mitä pystyy.

-vaihtelevuutta päivän sisältöön

Lasten toiveiden huomioimista mahdollisuuksien mukaan eli myös mahdollisuus vaikuttaa, mitä haluaisi tehdä.

Lapset saavat suunnitella toimintaa.

Otetaan lapsen mielipide huomioon esim. päivittäisen toiminnan suunnittelussa.

Saa osallistua ja kannustetaan osallistumaan, saa keilla ja oppia uusia asioita

Osallistetaan lapsi mukaan päätösten tekoon, esim. Haluatko lähteä pihalle vai leikkiä sisällä? Mitä haluaisit leikkiä sisällä tai ulkona? Annetaan lapsen oivaltaa itse asian ratkaisu, eikä tehdä valmiiksi- /ratkaista kaikkea itse.

Lapsella mahdollisuus osallistua toimintaan

Lasten osallisuutta toimitaan

Sitä, että lasta kuunnellaan suunnitella varhaiskasvatuksen toimintoja ja, että lapsi voi vaikuttaa toimintaan.

Lasten kanssa ideoidaan yhdessä toimintaa.

Osallistetaan lapsi mukaan päätösten tekoon, esim. Haluatko lähteä pihalle vai leikkiä sisällä? Mitä haluaisit leikkiä sisällä tai ulkona?

Pääsevät vaikuttamaan ja päättämään erilaisiin päivittäisiin asioihin ja tekemisiin.

Lasten ajatukset tulevat huomioiduksi

Lapset otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun.

Lasten omia toiveita toiminnassa kuunnellaan ja toteutetaan niissä rajoissa kun se on turvallista.

Lapsen mielipiteiden kuuntelua ja mahdollisten toiveiden toteuttamista varhaiskasvatuksessa

mahdollisesti esittää toiveita toiminnan suhteen.

Toiveet otetaan huomioon ja lapsen kanssa keskustellaan, eikä ohiteta.

Lapset osallistetaan päiväkodin toiminnan suunnitteluun erilaisilla keinoilla.

Lapsi saa vaikuttaa, mitä haluaa tehdä. Saa kertoa, mistä toiminnoista tykkää ja niitä toteutetaan resurssien mukaisesti.

Lasten mielipiteitä ja toiveita kuunnellaan ja toiveita toteutetaan turvallisuuden rajoissa.

Lapset tulee kuulluksi.

Jokainen lapsi tulee kuulluksi

Tunne kuulluksi tulemisesta

Että lasta kuunnellaan

tulee kuulluksi ja huomioiduksi sekä ymmärretyksi.

Kysymys 7. Kerro konkreettisia esimerkkejä, millä tavoin lapsesi osallisuus varhaiskasvatuksessa toteutuu

Vastaajien määrä: 35

<u>1. Lapsen mielipiteitä huomioidaan toiminnassa: Leikit ja laulut</u>	<u>2. Lapsen mielipiteitä huomioidaan toiminnassa: Liikunta : retket ja jumppa ym.</u>	<u>3. Mielipiteiden huomiointi: Ruokailu</u>	<u>4. Mielipiteiden huomiointi: Kädentaidot</u>	<u>5. Vasu ym. Keskustelut</u>	<u>6. Vaihtoehtoja mistä lapsi voi valita, lapsen kuuntelu, mielenkiinnon kohteiden huomiointi</u>	<u>7. Toimiminen ryhmässä</u>
<p>Leikin ja laulujen kera</p> <p>Lapset saavat kertoa toiveista leikeistä niin sisä- kuin ulko-leikeissä</p> <p>mahdollistetaan leikki kavereiden kesken</p> <p>Leikkien ryhmässä/yksin</p> <p>Saa vaikuttaa siihen, mitä leikitään tai pelataan</p> <p>saa viedä valitsemiaan leluja hoitoon</p>	<p>Luontoretket ovat aina olleet mieluisaa ja sitä toivonut</p> <p>Esim. jos lapsi pitää metsäretkistä, se toteutetaan ja näin jää lapsen mieleen kiva toivottu asia</p> <p>Yleisesti aina ulkoilujen ja retkien suhteen kysellään lasten toiveita.</p> <p>Retkiä</p> <p>Lapset eivät ole päivän kuluksa kovin yksityiskohtia</p>	<p>Lapseni on perhepäivähoidossa ja kun kuuli, että päiväkodeille ja koulussa on toiveruokaviikko, hän kysyi hoitajalta jos heilläkin voisi olla ja se toteutettiin</p> <p>Saa päättää esim. Paljonko ottaa ruokaa</p> <p>Toiveruokapäivä</p> <p>Ruokailuissa tulee ainakin keskustelua.</p> <p>Omien taitojen harjaannuttaminen syömisessä</p>	<p>Omien taitojen harjaannuttaminen kädentaidoissa</p> <p>Askartelua monipuolisesti</p> <p>Askarteluja</p> <p>askartelut ym Kädentaidot</p> <p>kädentaidot</p>	<p>Lapseni toiveita ja ajatuksia huomioidaan ja niistä keskustellaan vanhempien kanssa</p> <p>Vasu keskusteluissa on otettu huomioon ja hoidossakin huomattu mistä lapsi erityisesti pitää</p> <p>hänen kanssaan keskustellaan ja häntä kuunnellaan</p> <p>Kyselemällä kuulumisia, mielipiteitä</p> <p>Hänen mielenkiinnonkohteita kysytään Vasu keskusteluissa. Ja pitkin vuotta lapseni toiveita on mielestäni</p>	<p>Kuunnellaan lasta, yritetään ymmärtää ja autetaan lasta ymmärtämään</p> <p>Saa päättää käykö potalla vai pöntöllä yms</p> <p>Kuunnellaan mitä haluaa askarrella. Jos lapsi haluaa esm. Maalata niin sen mukaan järjestetään toimintaa ja varataan aikaa lapsen haluamille juutuille</p> <p>Kuulluksi tuleminen</p>	<p>Hän osallistuu erilaisiin ryhmätoimintoihin</p> <p>Saanut kavereita ja voinut luoda suhdetta kavereiin pienemmässä porukassa</p> <p>Omana itsenään kasvaminen, ryhmän tuki</p> <p>Vaikkapa mietään, millainen maja tehdään pahvilaatikosta.</p> <p>Teemapäivissä mukana oloa</p> <p>Vuorovaikutus toisiin lapsiin</p>

kertoneet,
mutta jumppa-
hetkissä osalli-
suus arvelta-
vasti toteutuu

Omien taitojen
harjoittaminen
motorisissa
harjoitteissa

Osallistumista
myös arkisiin
esim. jumppa-
hetkiin

Liikunta

Lempiruokien hu-
miointia ateria-
suunnittelussa

Toiveruokaviikot

Ruokailut

syömiset,

Perhepäivähoitaja
oli vienyt lapset ret-
kelle, kun olivat
pyytäneet.

kuunneltu ja toteutet-
tukin

Saa toivoa teke-
mistä, esim kirjanlu-
kua, palapeliä, ul-
kona tekemisiä jne

Lapsilla on silloin
tällöin mahdollisuus
valita mitä tehdään;
jumppaa, askarte-
lua, retkiä jne

Lasta kuunnellaan
mitä haluaa tehdä

Ei pakoteta lapsia
tekemään kaikkia
asioita samalla ta-
valla vaan esimer-
kiksi, jos lapsi ha-
luaa lukea eikä as-
karrella, annetaan
siihen mahdollisuus

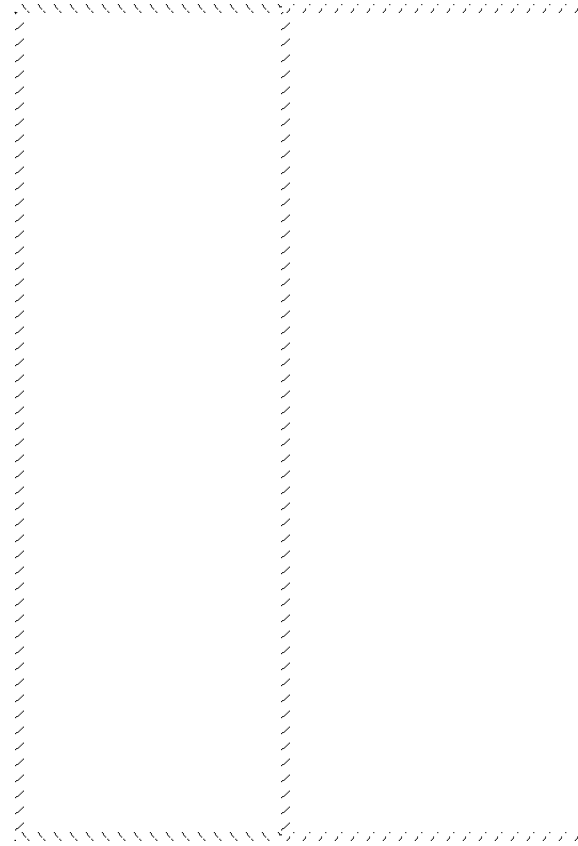
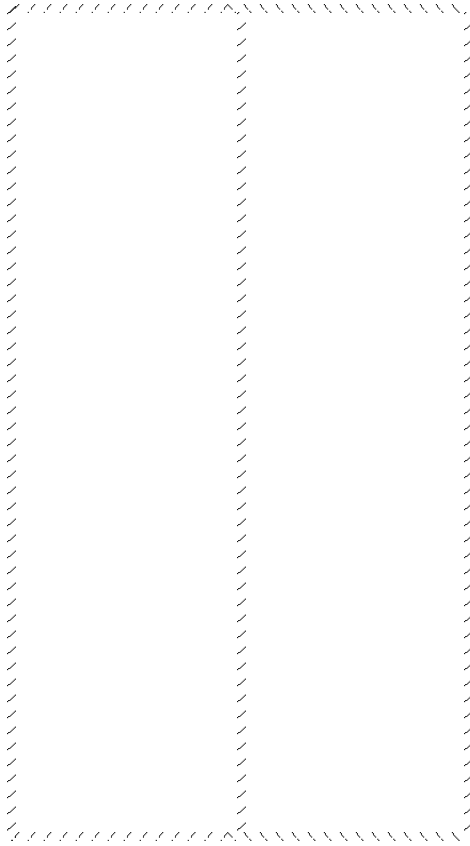
Lapselle annetaan
tai lapsi voi itse keks-
iä 2-3 vaihtoehtoa
mitä voisi tehdä
seuraavaksi ja lapsi
itse valitsee niistä
yhdessä touhun. Tai
jos lapsi ehdottaa
vapaan touhun het-
kellä maalaamista,
niin hänelle anne-
taan värit ja paperia.
Jos lasten toiveena

kaverit, sosiaali-
set taidot

oman vuoron
odottaminen

Hän on osa yh-
teisöä, ei koe ul-
kopuolisuutta,
osallistuu ja ote-
taan mukaan te-
kemisiin

Opetetaan lapsia
tunnistamaan
heidän omat
vahvuutensa ja
välitetään tunne
siitä, että he voi-
vat omalla toi-
minnallaan vai-
kuttaa koko ryh-
mään

on esimerkiksi retki,
niin hoitaja voi
suunnitella sille so-
pivan ajankohdan.

Lapsi saa itse valita
esim. kolmesta
vaihtoehdosta mie-
luisimman puuhan

Tekemisessä on
huomioitu lapsen
kiinnostuksenkoh-
teet

tuetaan kiinnostuk-
sen kohteita

Muokataan ryhmän
toimintaa lasten
kiinnostusten poh-
jalta.

Kysymys 8. Kuvaile omin sanoin, mitä lasten osallisuudella varhaiskasvatuksessa mielestäsi tavoitellaan

Vastaajien määrä: 34

1. Mielenpitojen ilmaisu, kuulluksi tuleminen ja omien oikeuksien tiedostaminen

Sitä että lapsi kokee, että häntä kuunnellaan ja hän voi vaikuttaa asioihin.

kuulluksi tuleminen.

Lapsi tiedostaa oikeutensa

Lapsen ääni kuuluviin.

Lapselle tulee olo, että häntä kuunnellaan ja että hänen ajatuksillaan on merkitystä.

Kuulluksi tulemisen kokemuksia, omien ajatusten esiintuomista,

kasvua vaikuttamaan asioihin

tunnetta, että oma mielipide on tärkeä ja se kannattaa ilmaista.

2. Vuorovaikutustaitojen kehittyminen, ihmissuhteiden vahvistus

Kehitetään lapsen vuorovaikutustaitoja

Aikuiset pystyvät myös oppimaan lapsilta paljon asioita eri näkökulmista

Hyvää vuorovaikutusta lapsi-hoitava, lapsi-lapsi kontakteissa.

Ja jos tulee huonoja tilanteita, niin ne on pystytty selvittämään nopeasti ja ohjauksella työkalupakissaan ratkaisuja valmiina;)

hoitaja-hoidettava välistä hyvää suhdetta.

Samalla hän oppii kuuntelemaan toistenkin mielipiteitä ja tekemään kompromissejä ja odottamaan oman vuoronsa toteutumista. Lapsi oppii vuorovaikutustaitoja.

3. Itsetunnon vahvistuminen

tärkeyden tunnetta

lapsen merkityksellisyyden- ja itsetunnon kehittäminen,

lapsen kykyä päättää pieniä asioita joilla vahvistetaan luottamusta itseensä.

Hyvää itsetuntoa, arvostavaa asennetta itseään ja muita kohtaan.

itsensä hyväksymistä juuri sellaisena kuin on.

Lapsen kasvamista omaksi itsekseen, lapsen itsetunnon kehitystä,

Itsetunnon vahvistamista,

kokemusta siitä, että on tärkeä sellaisena kuin on,

4. Oppimisen ja kasvun tukeminen

Autetaan oppimaan asioita ja omatoimisuutta turvallisuudessa ympäristössä

perustarpeiden täyttyminen

Aktiivista toimintaa lapsen puolelta,

Lasten osallistaminen kaikkeen touhuun kasvatusta lasta ja myös hoitajia havainnoimaan, mitä lasten kanssa voi tehdä.

Lasten osallisuus näkyy lasten keskittymiskyvyn parantumisena, kun pääsevät tekemään erilaisia askareita ja harjoittelemaan uusia taitoja, joita myös kotona pääsevät käyttämään ja näyttämään.

opettajat tukevat yhteisiä päämääriä.

5. Tasa-arvoinen yhteisö, mielekäs arki lapsille

Tavoitteena on lasten tasavertainen kohtelu ja että jokainen huomioidaan iästä riippumatta

Tasa-arvoista ja laadukasta varhaiskasvatusta missä jokainen yksilö on arvokas omine vahvuuksineen.

Toiminnan mielekkyyttä. Päiväkotiin on kiva palata, kun muistissa pysyy kivoja asioita.

hoitomyönteisyyttä,

Toiminnan mielekkyyttä lapsille.

lapsi saa aktiivisesti osallistua arkeen ja ryhmän toimintaan. Toiminnasta tulee lapselle mielekkäämpää.

Parannetaan lapsen viihtyvyyttä.

Lapsi tuntee olonsa tärkeäksi kun hänen mielipiteensä otetaan huomioon

uskallusta ilmaista oma mielipide.

Aktiivisia kansalaisia, jotka ovat pienestä asti huomanneet, että asioihin voi vaikuttaa myös itse.

Lapsi saa kuulluksi tulemisen tunteen.

Lapsi oppii että hänenkin mielipiteellä ja toiveilla on merkitystä. Hänen ajatukset kuullaan.

Kuulluksi ja nähdyksi tulemista. Lapsella on tunne että saa vaikuttaa toimintaan.

lapsen äänen kuulemista,

Lasten äänen kuulemista.

hänen mielipiteellä ja toiveilla on merkitystä.

Huomaa omat vaikutusmahdollisuutensa

Tuetaan lapsen tasapainoista kehitystä ja terveen itsetunnon kehittymistä.

Itseluottamusta

Itsetunnon vahvistusta.

Se vahvistaa lapsen itsetuntoa, kun häntä kuunnellaan ja asioita toteutetaan lapsen mielitymysten mukaan.

minä-kuvaa ja itseluottamusta.

Itsetunto kasvaa sekä arvostus omaa persoonaa ja taitojaan kohtaan.

Lasten tulisi oppia asettamaan tavoitteita ja ymmärtämään miksi asioita harjoitellaan.

Osallisuudella tuetaan kehitystä ja kiinnostuksen kohteita

Edistetään oppimista

Lapsen itsenäistä päätöksentekokykyä. Autetaan lasta ymmärtämään asioiden syy-yhteys seuraus. Tuetaan lasta päätösten teon oppimisessa.

Ennaltaehkäistään syrjäytymistä,

Opetetaan, että sinä merkitset ja kuulut porukkaan sellaisena kuin on.

Onnellisia lapsia, joilla on hyvä olla varhaiskasvatuksen piirissä.

Osallisuudella tavoitellaan mielestäni yhteisöllisyyttä, että kokee olevansa ryhmässä mukana ja oppii ottamaan toisia huomioon.

Tasapuolisuutta

Lasten sitoutuvuutta ja motivoituneisuutta tekemiseen ja päiväkodin toimintaan.

vahvistetaan lasten tasa-arvoisuutta,

motivoituu paremmin toimintaan.

Kysymys 11. Jos vastasit edelliseen kyllä, minkälaisista asioista?

Vastaajien määrä: 12

1. Lasten kuuntelu, mielipiteiden huomioonottaminen

Kuinka lasta kuunnellaan ja tuetaan, opetellaan asioita yhdessä ja lapsen mielipiteet sekä tunteet otetaan huomioon.

Mitä lapsi tykkää leikkiä, askarrella.

Lapsen mielenkiinnonkohteista ja lapsen aloitteista joihin on tartuttu varhaiskasvattajien toimesta.

Lasten kokouksista ja siitä, miten hyvä on että niitä järjestetään.

Toiveita kertoen, jos lapsi ei ole itse uskaltanut kertoa.

2. Lapsen kehityksestä

kehitysvaiheista mm. puheenkehitys, kuivaksioppiminen,

3. Lapsen sosiaaliset suhteet

Toisten lasten kanssa leikkiminen ja kaverien saaminen.

Kaverisuhteista myös.

4. Arjen asiat

Esim. Että antaa pienelle lapselle mahdollisuuden syödä haarukalla eikä pellästään lusikalla.

Toimiva yhteydenpito on tullut luonnostaan.

Laidasta-laitaan. Jos kotona on sattunut jotain, mikä voi tulla lapsella mieleen, että ohjaajat pääsevät siihen helpommin mukaan.

ruokailutottumuksista,

askarteluista

leikeistä

Viimeisimpänä tulee esimerkiksi mieleen hiihtäminen. Lapselle annettiin mahdollisuus hiihtää myös sen varsinaisen hiihtohetken lisäksi omia hiihtoja päiväkodin pihassa, kun hänellä oli siihen innostusta.

Lapsen mielipuuhesta hoidossa

Liite 3. Tutkimuslupa Ähtärin kaupungin varhaiskasvatukseen

Tutkijoiden tiedot:

Johanna Simsiö
Sähköposti: *****
Puhelin: *****

Nina Saari
Sähköposti: *****
Puhelin: *****

Ohjaajan tiedot:

Virpi Nikkola
Työhuone: Kampustalo (2. krs monitilatoimisto)
Sähköposti: *****
Työpuhelin: *****

Tutkimus:

Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa vanhemmille suunnatusta näkökulmasta. Tutkimme Webropol kyselyn avulla, miten vanhemmat tällä hetkellä ymmärtävät lastensa osallisuuden varhaiskasvatuksessa, ja tutkimustulosten perusteella kehitämme videomuotoisen tuotoksen, jonka avulla vanhempien tietoisuutta pyritään lisäämään.

Organisaatio: Seinäjoen Ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, sosionomin tutkinto-ohjelma. Ryhmätunnus Msos19. Tutkimus on osa opinnäytetyötä, ja se toteutetaan marraskuu 2020 – tammikuu 2021 aikana.

Allekirjoitukset:

Tutkija Johanna Simsiö _____

Tutkija Nina Saari _____

Varhaiskasvatuspäällikkö ***** _____

Opinnäytetyön ohjaaja Virpi Nikkola _____